

TXOSTEN POLITIKOA

- 2000KO URTARRILA -

TXOSTEN POLITIKOA

Orr.

I. KAPITULUA.- NAZIONALISMOA, XXI. MENDEKO FENOMENO UNIBERTSALA	1
1.1.- IRAGANETIK ETORKIZUNERA: MENDEAK ETA MILURTEKOAK	2
1.1.1.- Hirugarren mendea	2
1.1.2.- Nazionalismoa, fenomeno unibertsala XXI. mendean ere....	3
1.2.- GLOBALA ETA TXIKIA.....	4
1.3.- EUSKAL HERRIAREN ERRADIOGRAFIA MILURTEKOAREN BUKAERAN.....	6
1.4.- EUROPAKO XAKEA	8
II. KAPITULUA.- NAZIONALISMOAREN PRINTZIPIOAK ETA LEHENTASUNAK.....	11
2.1.- POLITIKA ARLOAN MUGITZEKO ASKATASUNA	12
2.1.1.- Autodeterminazio-eskubidetik.....	12
2.1.2.- Subsidiarotasun abiaburutik.....	14
2.2.- LEGEZKOTASUNEAN ZEHAR IBILALDI LUZEA	16
2.3.- EKONOMI ARLOAN MUGITZEKO ASKATASUNA.....	21
2.4.- EUSKARAREN PREMIA.....	22
2.5.- ELKARTASUNA.....	23
2.5.1.- Elkartasunari buruzko hausnarketa abertzalea	23
2.5.2.- Nazionalismoak gizarte proiektu bat dakar berekin	24
2.5.3.- Nazionalismoa gizarte erronka berrien aurrean.....	24
2.5.4.- Gizarte konpromisoa egungo egoeran	25
2.5.5.- Ongizatearen Estatuaren eredu nazionalista	25
2.6.- INMIGRAZIO BERRIA ETA ARAZO KULTURANITZAK.....	26
2.7.- HIRUGARREN MUNDUAREKIKO ELKARTASUNA.....	28

III. KAPITULUA.-BAKEA	29
3.1.- ARDANZA PROPOSAMENA	31
3.2.- LIZARRA – GARAZI	33
3.3.- ETAREN SU-ETENA ETA PROPOSAMEN POLITIKOAK.....	34

IV. KAPITULUA.- HERRIA, NAZIOA ETA NORTASUN POLITIKOA:	
EAJREN PRINTZIPIOAK	36
4.1.- AURREKOAK	37
4.2.- ABIATZEKO GURE OINARRIAK.....	38
4.3.- KONTSIDERAZIOAK.....	40
4.4.- PREMISAK ETA HELBURUAK	42
4.4.1.- Gizarte kohesioa.....	42
4.4.2.- Euskal gizarteak bere etorkizuna erabakitzeko izan behar duen eskubidea.....	43

I. KAPITULUA

NAZIONALISMOA, XXI. MENDEKO FENOMENO UNIBERTSALA

1.1.- Iraganetik etorkizunera: mendeak eta milurtekoak.

1.1.1.- Hirugarren mendea.

1.1.2.- Nazionalismoa, fenomeno unibertsala XXI. mendean ere.

1.2.- Globala eta txikia.

1.3.- Euskal Herriaren erradiografia milurtekoaren bukaeran.

1.4.- Europako xakea.

I. KAPITULUA

NAZIONALISMOA, XXI. MENDEKO FENOMENO UNIBERTSALA

1.1.- IRAGANETIK ETORKIZUNERA: MENDEAK ETA MILURTEKOAK

Urteak, mendek eta milurtekoak ez dira berenez garrantzitsuak gizakien bilakaeran. Liburuak, gaien edo tamainuen arabera ordenan jartzen laguntzen duten liburutegiko zapaldak bezalakoak dira. Pertsonen edo taldeen aldaketak edo gertaerak aurrerapen zientifiko eta teknologikoengatik pentsamenduko aurrerapenarengatik, gatazkengatik gertatzen dira. **Aldaketaren aurrikuspenerako gaitasuna edo aldaketara egokitzekoa**, espezieek, taldeek edo pertsonak luze irautearen, **sendotzearen** edo, kontrako zentzu, ahultzearen **ondorioa da**.

1.1.1.- Hirugarren mendea

Euzko Alderdi Jeltzalea, alderdi politiko bezala, hirugarren mendeari begira dago. Izan ere, XIX. mendean sortu zen. XX.ean lanean ibili da eta XXI.ean sartzeko zorian dago. “Espainiako Nazio”aren izenean XIX. Mendean gertatutako politika- eta erakunde-gabeketa onartu ez zuten, **Euskal Herriaren naziotasuna berretsi zuten eta naziotasun horri datzekion eskubide politikoak lortzeko batu ziren euskaldunen borondatezko elkarte bezala sortu zen**.

Azkenaldi honetan, berrogeita hamar debeku- eta jazarpen-urteek ere ez dute lortu euskal aldarrikapen nazionala ahuldu edo ezerezterik. Egin-eginean ere, euskaldunok gureen oso ezberdinak diren kultur erreferenteak eta bizipenak integratzen jakin dugu.

EAJ, bere goibehera zailen ostean, euskal eremuan gizarte babesik handiena jasotzen duen talde politikoa eta Europako ehun urtetik gorako alderdi bakaretako bat izaki sartuko da XXI. mendean.

Deigarria delako esan behar dugu ezen nazionalismoak bide armatuaren alde egin eta berau zuritu dutenak itundutako bide politikoetan bakarrik sartzea ahalbidetzeko

ahalegin handiak egiten dituen unean gogortu dela euskal abertzaletasunak jasaten duen lintxamendu politiko orokorra eta mediatikoa.

Eraso hori gure sistema demokratikoaren kalitatearentzat bereziki larria den abagunean gertatzen da. Alde batetik, Estatu indar politiko garrantzitsuenek egindako erasoaldiak ugaltu dira, epaileena bezalako estatuko funtsezko botereen inpartzialtasunaren ukapen eta deskalifikazio iraunkorren bitartezkoak. Erasaldiok ia beti egoten dira indar politikotako kide garrantzitsuen kontrako prozesuekin lotuta. Prozesu horiek Estatuaren terrorismoko eta ustelkeriako kasuetan parte hartzeagatikoak izaten dira. Era berean, beste alde batetik, iritzi-erregimen demokratikoentzako funtsezko arlo bat, komunikabideena, bidegurutze batean dago. Esku gutxitara bildu da boterea. Komunikabideak era eskandalagarrian erosi dira gobernuaren alde jarduteko botere politiko espainiarrak zuzenean izendatu zituen kontseiluek gobernatutako monopolio ohien diruzaintza saneatuari esker. Herri hedabideak era eskandalagarrian manipulatu dira. Hori dela eta, objektiboki esan behar da ezen EAJ bezalako taldeak desabantaila-egoeran daudela hiritarrei euren eskaintza aurkeztu eta zabaltzerakoan.

Agerian geratu denez, nazionalismo espainiarraren euskal gatazkarekiko benetako beldurra euskal talde abertzaleen demokraziako lankidetzarako ahalbidetik zetorren, indarkeria buruztetik baino gehiago.

1.1.2.- Nazionalismoa, fenomeno unibertsala XXI. mendean ere

Eremu sozialistakoen diskurtso umela da euskal abertzaletasunari “denboratik kanpo bizitzea” eta “historiaren ganbara”n bere nahitaezko lekua hartu gura ez izatea leporatzea. Izan ere, eremu horretatik esaten denaren arabera, hura, nazionalismo oro bezala, garaiz kanpoko fenomeno da eta bere bataila bere garaian galdu zuen, gainerako nazionalismoak edo Europako nazio-burgesiak Estatu bihurtzen zirenean Estatu bihurtzeko bere aukera historikoa alegia. Sozialistentzat, klase-borroka eta klase langilearen nagusitasuna burgesiarenaren ordeztu jarri ziren. Garai hura klaseko alderdientzako zen. EAJ, proletarioen alderdi bezala definitua etzenez eta, gainera, euskal nazioa eraiki gura zuenez, haien ustez, alderdi burges ezezik, modaz pasatutako alderdi ere bihurtu zen, beste garai bateko jomuga zaharkituen alde egiteagatik.

Leninetik Pol Potera edo Stalinetik Maora mundua astindu eta, zuzentasunaren izenean, bidegabekeriarik ankerrenak eragin zituzten klase-alderdirik gehienak eszenatik desagertuz joan dira. Eta ez ditugu komunismoa, anarkismoa eta sozialismoa zuzentasun-idea bezala kritikatu gura. Era berean, nazionalismo erradikal, fanatiko eta inperialistek odol-jarioak eragin dituzte eta beren izugarrikeriekin “nazionalismo” izena bera iraindu.

Beti egin dugu, tinkotasunez, pertsonen eta herrien askatasunaren eta zuzentasunaren alde. Baina, argi eta garbi geratu denez, **ez dago askatasunik zuzentasunik gabe ez zuzentasunik askatasunik gabe**; haietako ezein ez dago egoera garbian inon; eta **koska bulkada errealtatearen zentzu batekin uztartu eta moldatzean datza, erradikaltasuna garaian eta moduen aginduekin.**

Azken bolada honetako historiak erakutsi duenez, errealitate errotuak eta sakonak, deskalkifikazio eta manipulazio ideologikoetatik harago dirau; guztiok gara nazionalistak, euskaldunak eta espainiarrak, eskoziarrak eta ingelesak, txetxeniarrek eta errusiarrak, batzuek, kontzeptua, Goliaten nagusikeriatik Daviden apaltasunera jaurtitzeko arma bezala erabili arren ere.

Estatuaren eta berau osatzen duten nazioetariko baten arteko identifikazioa, eta beren egitura guztiak beste nortasun batzuekiko jokaera kontsekuentea da, batzuek laburki “nazionalismo zapaltzailearen eta nazionalismo askatzailearen” arteko dialektika esaten diotena, “nazionalismoen arazoa” delakoaren benetako jatorria. Horregatik, Nazionalismoak fenomeno unibertsala izaten dirau. Quebecen, Timorren, Tibeten, Eskozian, Kurdistanen edo Kosovon.

Nazionalismoak fenomeno unibertsala izaten dirau. Quebecen, Timorren, Tibeten Eskozian, Kurdistanen edo Kosovon. Definizio guztietatik harago, nazionalismo “nacere”tik (jaio) dator eta, sortzen den orok bezala, intimitatea konpartitzen du antzekoagoak eta hurbilagoak zaizkion beste batzuekin.

Euskal Herrikoak gara, harrokeria edo konplexurik gabe ibili behar dugunak. Proiektu honetan berari atxikita egon gura duten guztiak sartzen dira.

Guri garena eta maite duguna burutik kentzen saiatzen diren argumentazio askotarikoan gezur berezi bat dago: handitik bereizteak atomizazioan desegitea dakarrela berekin diote.

Eta horrela, berriro leporatzen digute historiaren legearen kontra joatea.

1.2.- GLOBALA ETA TXIKIA

Soziologiak eta errealitateak, anakronikoak izatea leporatzen diguten argudioen aurrean, gure tesiak objektiboki indartzen dituzte. Mundu globalean, nortasuna, lotura eta hurbiltasuna dibertsitatea eta aniztasuna ulertzeko eta gureganatzeko eta gizarte gero eta konplexuagoan behar bezala integratzea bultzatzeko funtsezko tresnak ditugu. Berezitasun baten zati sentitzea gainerako zati guztien existitzeko eskubidea ulertzeko modurik onena da. Planetako gainerakoei ondare hori kultura- eta buru-ondasun bezala ekartzea da aniztasunean hezteko prozedurarik onena. Mundu globalean hori da datorren eztabaida.

Horregatik, iraganean finkatuta dauden egitura batzuek aurka egin arren, erregioak, kultur erkidegoak, estaturik gabeko nazioak edo estatu azpiko izakiak edo eman gura zaizkien bestelako izenak dituzten beste izakiak ordezkatzeko dituzten erakundeek goranzko garrantzia dute Europako kontzertuan. Gaur egun, 200 milioi europar baino gehiago ordezkatzeko dituzten erregio-parlamentuak elkarrekin bat datoz beraien hiritarrekiko lotura estatuko legegintzakoena baino handiagoa dela esateko orduan. Leku

horretatik bereziki gaitutzat hartuak dira behetik, Europako nortasun eta dibertsitateekiko errespetutik, hiritarren neurrirako kontinente bat eraikitzeke. Hori errealitate bat da, arazo sozial eta politiko bat, Euzkadikoa eta estatus juridiko ezbedinekiko kultur eta gizarte erakunde askok dutena, eta beraren existentziaren ukapen hutsa baino landuagoa den prozedura batez aztertu eta landu beharko da.

Timothy Ferris-ek “Esnebiderearen Aroaren etorrera” bere liburuan dioenez: *“gerta daiteke Zientzien historian XX. mendea partikula fisikoen garaiaren modura gogoratzea, naturaren egiturarik txikiaren azterketaren garaiaren modura, eta Kosmologiaren garaiaren modura, hots, Unibertsoa Osotasun bat bezala aztertzearen garaiaren modura”*.

John Naisbitt-ek hortik ondorioztatu duenez, *“Antzeko fenomenoak gertatzen da politikaren eta ekonomiaren munduetan”*. Munduak, alde batetik, aliantza ekonomiko handiak ditu; eta, beste alde batetik, burujabetasun eta “self-rule” politikoak (autonomiak). Hark “paradoxa global”aren oinarritzko bere tesia ezarri du: *“Zenbat eta munduko ekonomia handiagoa izan, hainbat eta indar handiagoa izango dute beraren zatirik txikienek”*.

Berarentzat Andorra, bere 47.000 biztanleekin, bere Nazioarteko Kode bereziarekin (telefonoa), talde olinpikoarekin, zigiluarekin, UNOko 184 zenbakiko postuarekin, Europar Batasuna baino askoz lotuago dago garaien martxarekin. Izan ere, hark uste du ezen Europar Batasunak porrot egingo duela: *“Ez dute ulertzen jendeak askatasun handiagoz salerosi gura duela eta politikoki eta kulturari begira burujabea izan gura duela”*.

Era berean, Cyril Northcote Parkinson-ek munduan bere izeneko legeaz ezaguna denak, zalantzak ditu ez baitaki Europa batua egitea posible den. Beraren ustez, tamainu demografikoari eta ekonomi mailari begira ezberdintasun handiak daude. Hobe izango litzateke, beraren aburutan, Estatuak, antzeko pisuko Estatu txikiago askotan haustea. Eta, haren ideiarri jarraituz, Heineken-ek 5-10na milioi biztanleko 75 herriren Europar Aliantza bat proposatu du. Tamainu hori oso kudeagarria da, berarentzat; bakoitza bere etnia eta hizkuntz historiarekiko erreferentziarekin. Haren proiektuan, Islandia, Norvegia, Suedia, Finlandia eta Danimarka berdinean egongo lirateke. Eskozia eta Gales burujabeak izango lirateke. Baita Katalunia eta Euskal Herria ere. Halaber, Paris eta beronen eremua (10 milioi). Suitza eta Italia 9 herri ezbedinetan zatituko lirateke. Utopia? Kontua da ikuspegi hau, haren ustez, Europako egungo Estatuak bakarrik osatutako Europar Batasuna baino hobeto dagokiela garaiei.

Ez bide da litekeena europar etorkizuna Parkinsonek eta Heinekenek markatutako bidean itxuratzea. Baina haien eta Naisbitten formulazioek arreta berenganatzen dute. Izan ere, egia da zenbat eta globala gehiago hazten den hainbat eta gehiago aktibatzen direla izakirik txikiak, beren bizitasunaren eta mugikoertasunaren neurrian. Eta, hortaz, **euskaldunak gaurkotasan handiagoa du bera txertatzen den eremuak handiagoak diren neurrian. Horregatik, gure proiektu politikoa egungo eta etorkizuneko ideia da.**

1.3.- EUSKAL HERRIAREN ERRADIOGRAFIA MILURTEKOAREN BUKAERAN

Euskal Herriak bere historia egin du milaka urteko prozesu zailean zehar, eta **Atturritik Ebrorainoko lurralde ezaugarri komun eta ezberdinekiko Euskal Herria itxuratu da**. Euskal Lurraldea banalerroaren alde bietara zabaltzen da, bi isurialdeen artean, isurialde atlantikoaren eta mediterraniarraren artean, 20.885 km karratuko zabaleran. Isurialde mediterraniarrak Arabako eta Nafarroako zatirik handiena hartzen du eta Euskal Herriaren %60 estaltzen du, baina egungo euskal herritarren %25era nekez heltzen da. Gainerako herrialdeak zona atlantikoan kokatuta daude, zeinek lurraldeari begira %40 hartzen baitu baina biztanle kopuruari begira %75 gainditzen baitu.

Gauden milurtekoaren bukaerako egungo perspektibatik ikus daitekeenez, bide bihurtu jarraitu dio Euskal Herriak **errealitate soziopolitiko askotariko, dinamiko eta aldakor** bihurtzeko. Egun ezagutzen dugun Euskal Herria da ondorioa. Barneko eta kanpoko faktoreek, bertan sortutako nahiek eta ekimenek eta presio exogenoek, kanpoko indarren erasoak barnean sartuta, era ezberdinean ekarri dute, garaien arabera, egungo Euskal Herriaren itxuraketa. Jasandako aldaketa zakar eta bat-batekoak gorabehera, aurre egin behar izan dien inguruabar zailak gorabehera, Euskal Herriak behin eta berriro erakutsi du irauteko bere gogoia; eta jakin du, zailtasunak egon arren, bere nortasun-ezaugarriak gordetzen, bere erreferente historiko-kulturalak, bere milaka urteko hizkuntza (euskara) eta erkidego historiko batekoa izatearen sentimenduak, muga instituzional eta politiko-administratiboan gaintzen ere.

Euskal Herriaren kultur batasun horren ezaugarririk garrantzitsuena euskara da, Europako hizkuntzarik zaharrena, eraso politiko eta sasizientifiko asko gorabehera bizirik iraun duena. Euskarak une zailak bizi izan ditu eta bizi ditu, garaien eta herrialdeen arabera, baina beraren presentzia da euskaldunaren erakuslerik ikusgarriena.

Sabino Aranak 1886an esan zuen bezala, euskara euskal nazioaren oinarritzko osagarria da. Arturo Kanpion nafarrak bi urte lehenago idatzia zuenez, euskara da gu berenganatzea eragozten duen gure nazioaren lekukorik biziena. Eta Pierre Brousain hasparrendarrak urtebete geroago ondorioztatu zuen, 1887an, ezen hizkuntza eta aberria gauza bera direla nazioa eraikitzekeko prozesuetan.

Baina beharbada azken 100 urteetan aldatu dateke ikusgarriekin Euskal Herria, bai gizarte eta ekonomi mailan bai eremu politikoan eta kulturalean. Euskal gizarteak, egun 2.850.000 biztanle baititu, nekez zituen 1.100.000 biztanle mende honen hasieran; eta 800.000 bat biztanle, duela 150 urte. Euskal Herriko herrialde guztietako biztanle kopuruak, Nafarroa Beherekoak eta Zuberoakoak izan ezik, gora egin du. Bizkaiko eta Gipuzkoako biztanle kopurua mendearen hasierakoa baino hiru aldiz handiagoa da. Araban ere hazi egin da, maila txikiagoan baina. Bizkaian eta Gipuzkoan industrializazioa gertatu da mende honetako lehenengo urteetan. Garrantzi berezia du 1950 eta 1970 bitarteko epealdiko aparteko garapen-zabalpenak. Zabalpen hori Araban beranduxeago gertatu zen. Hori guztia dela eta, aldaketa nabarmenak gertatu dira egun Euskal Autonomia Erkidegoa osatzen duten hiru lurraldeen ekonomi, biztanleri eta kultur

itxuraketan. Nafarroak bere bideari erritmo askoz neurrikoagoan jarraitzen dio, bai ekonomi aldaketei bai biztanle-hazkunderari begira. Izan ere, emigrazio txikia egon da 70eko hamarkadara arte. Emigrazio hori azken 25 urteotako ekonomi modernotzeaz eta industrializazioaz gelditu da. Ipar Euskal Herrian Euskal Autonomia Erkidegoko lurraldeetan gertatzen denaren ia kontrakoa gertatzen da. Nafarroa Behereak eta Zuberoak biztanleak galtzen dituzte duela 150 urtetik, eta emigrazio etengabea jasaten dute Ipar Euskal Herriaren industrializazio urriarengatik. Lapurdik bere biztanleriaren hazkunde apalari eusten dio baina urtetan jasan du gazteak industrializatuago dauden frantses Estatuko beste toki batzuetarantz joatea.

Euzkadiren bi Estatutako zatiketa dela eta, bilakaera ekonomiko eta demografikoa asimetriko eta ezberdina izan da estatu-mugen bi aldeetan ekonomi garapen industrialeko epealdi luzean zehar. Ipar Euskal Herria “hustu” zen eta jendea frantses Estatuko erakargune ekonomikoetara joan zen. Hego Euskal Herriko eskualderik dinamikoenetara joan zen jendea. Estatu-merkatu bi egoteak, beraien artean irazi ezin diren espainiar merkatu autarkikoa eta frantses merkatu zentralista egoteak, Ipar Euskal Herriaren eta Hego Euskal Herriaren arteko komunikaziorik eza eta bereizketa indartu du. Era berean, diktadura frankistak ahaleginak egin zituen Hego Euskal Herrian euskal erakunde historikoen azken hondakinak desegiteko, eta Pariseko gobernua ez zen eta ez da Ipar Euskal Herriari erakunde-gutxieneko bat aintzatesteko gai, ezta garrantzi edo izaera bereziko kultur eta hizkuntz erkidego bat aintzatesteko gauza ere.

Ez da harritzekoa testuinguru honetan euskal gizartearen desegituraketa progresiboa gertatu eta areagotu izana, Euzkadiko lurraldeen artekoa bakarrik ez, baita haietako bakoitzaren baitakoa ere. Bistakoa denez, egoera hau guk jasandako zatiketek nahitaez ekarritako inguruabarren eta Herri bat osatzeko gogoia formalki adierazi eta dagokigun estatus juridiko-politikoaren arabera era berdinean garatu ezinaren ondorioa da.

1949an, oso egoera latzean, EAJk euskal nazioaren ezinbesteko eskubideen berrespena adierazi zuen eta Euskal Herriak bere gogoia adierazteko eta beraren nahia errespetatua izateko duen eskubidea aldarrikatu zuen.

Baina garaiak aldatu dira eta egun egoera berrian gaude. Egun ez gara zerotik abiatzen. Oinarri nabarmena daukagu, Euzkadi nazio bezala eraikitze bidean beste fase bat hasteko abiapuntu garrantzitsua.

Kanpoko testuingurua nabarmenki aldatu da laurogeiko hamarkadatik. Estatu-mugak desagertu dira eta oztopo legezko eta juridiko-administratiboen zati handi bat ezabatu da Europar Batasuna sendotzearen ondorioz. **Horrek guztiak aurrekorik gabeko aukera ematen digu “estatu ezberdinetan banandutako guneak berriro batera daitezkeela” zentzuz pentsatu eta** amankomuneko kultur eta histori oinarriaren gizarte-ekonomiazko gune berriak sortzeko lankidetzaren prozesuak hastekoa. Esate baterako, gune horiek Ipar Euskal Herria eta Hego Euskal Herria dira. Egoera berri hori dela eta, **Europako eta Europari buruzko ulerkera berri hori dela eta, euskal erkidegoa bezalako erkidego historiko eta kultural bateko lurraldeen arteko lankidetzarako formulak planteatu ditzakegu.** Kultur eta hezkuntza lankidetzarako formulak, euskararen inguruko lankidetzarako proposamenak eta neurriak (euskal herritar guztien amankomuneko ondare bezala hartutako euskararen ingurukoak), zuzenean dagozkigun gaietan elkarrekin jarduteko proiektuak eta abar hartu behar dira kontuan.

Horrelako proiektuen artean honakook daude: lurraldea antolatzeko proiektua eta komunikazio-bideena eta turismoarena. Halaber, kontuan hartu behar da ezen amankomuneko intereseko ekonomi ekimenen abiarazpena.

Aldeko europar testuinguru horrezaz gain, Euskal Herriko herrialde batzuek autogobernu maila handia iritsi dute eta, aldi berean, beraien eremuko hiritarrak ukitzen dituzten eskumenik gehienak zuzendu eta kudeatzea berenganatzea ahalbidetzen duten erakundeen egitura bat sendotu dute.

Gernikako Estatutua onetsi eta autogobernua bereganaturik, Euskal Autonomia Erkidegoak, Euskal Herriko biztanleen %74 barnean hartzen baitu, ekonomia modernotzeko, gizartea garatzeko eta kultura eta hizkuntza zuzpertzeko eta berreskuratzeko prozesua bultzatu du. Era berean, Nafarroak bere autogobernu-erakundeak ditu euskal biztanleria osoaren %18ren izenean. Portzentaia urri hori gorabehera, nazio-lurraldearen %50 inguru hartzen du barnean. Ipar Euskal Herriak zurtz edo babesik gabe dirau, erakunde berezirik gabe, euskaldunen %8 hori ordezkari dezakeen erakunde politiko eta administratibo berezirik gabe.

Euskal Autonomia Erkidegoak eta Nafarroako Foru Komunitateak erakunde-egitura berezia dute eta subiranotasuna partzialki berreskuratzea lortu dute (zergei begira bereziki). Hortaz, nazio-intereseko amankomuneko proiektuak abiarazi eta garatzeko solasaldi-gaitasun nahikoa dute, baldin eta beharrezko borondate politikorik badago.

Ipar Euskal Herriak, administrazio-batasun baten aintzatespena ere lortu ezin izan baitu, ez du lankidetzarako eta partaidetzarako ekimenak aurkeztu eta egiteko orduan erakunde-solaskide bihurtu ahal den eta bere lurralde-eremua ordezkari dezakeen erakunderik.

Gaur egun, zoritxarrez, euskaldunok ez dugu oraindik amankomuneko erakunde subiranorik.

1.4.- EUROPAKO XAKEA

Arestira arte euskal abertzaletasunak bere fitxak iberiar xakeko politika praktikoaren ordenan mugitu ditu. Baina taula zabaldu egin da. Euskal abertzaletasunak jokutzen du “frantses eremuan” ere. Era apalean oraindik, agerian eta indar eta kemenez baina.

Jean Claude Larrondek 1995ean Zamudion ausartasunez esan zuen bezala: *“Paradoxa bat azpimarratu behar da: egia da Ipar Euskal Herriaren pisua, Euzkadiren baitakoa, apala dela; egia da hemen (Ipar Euskal Herrian) euskal nazio-kontzientziaren maila ahul samarra dela ere, baina Ipar Euskal Herria kontuan hartzeak bakarrik ahalbidetzen du euskal nazio-arazo osoaren neurria hartzea eta hari Europa eta nazioarte mailan bere garrantzi osoa ematea. Ipar Euskal Herriarekin, euskal nazio-*

arazoak ipso facto uzten dio Estatu espainiarraren baitako boterearen erregio-antolakuntzako arazoa izateari". Horren ondorioz, Gernikako Estatutua eta Foruaren Hobekuntza, iraganean eta egun ezin ukatzeko balioa izan baitute eta baitute, ez dira dagoeneko esnatuta dagoen euskal talde-kontzientziarentzako etorkizuneko ganorazko erantzunak. Eta Gernikako Estatutuak berak *"Euskalherria, Euzkadi edo Euskal Herria, bere naziotasun mailaren arabera..."* dioenean, logikoa da legelariak bere arauaren leku-alkantzua arauak emateko bere gaitasunaren mugetara mugatzea, baina ezin du saihestu Euskalherria, Euzkadi eta Euskal Herria terminoek beren leku- eta erkidego-hedadura osoa izatea eta Nafarroa eta Ipar Euskal Herria barnean hartzea. Errealitate hori Espasa Entziklopediak berak aipaturik du, ondoreotarako susmo orotatik kanpo, honako hau dioenean: *"...Iritzi benetan arruntekoa da nafarrak izendapen hartatik baztertzeko gogo bizia, haien lurraldea baskoien lurraldeari bete-betean baitagokio, eta hori bezain arrunta da euskaldunetatik baskongadoak bereizi gura dituzten eta izen hura egungo frantses mugaren Iparraldekoentzat utzi nahi dutenen irizpidea*". Eta entziklopedia berak, Baskonia epigrafearen pean, honela jarraitzen du: *"Egun, Baskonia Nafarroako, Arabako, Gipuzkoako eta Bizkaiko probintzia espainiarrak eta Lapurdiko, Zuberoako eta Nafarroa Behereko herrialde zaharrak barnean hartzen dituen lurraldeari deitzen zaio"*.

Eta, "frantses eremu"tik harago, EAJk europar eraikuntza ediren zuen eta bertan sartu zen eraikuntza horren hasieratik. Kontu hori ezagun-ezaguna da.

Baina Europako xakea ez da Bruselaz eta beraren hamabost Estaturik bakarrik osatzen. Era berean, Batasuna asimetriko mugitzen da. Dituela zenbait urte deitu zion horri *The Economist*-ek "erregio-klubak", "banana" handitik (Londres, Rotterdam, Rhin, Bremen, Lombardia) Alpe Adriatikoen klubera (Kroazia, Eslovenia, Friuli-Venezia-Julia eta Hego Tirol-Austria).

Osagabea da Kroazia eta Eslovenia bulkada etnizistarengatik (horrelako bulkada indartsu-indartsua izan zuten) bakarrik sezesioratu zirela eta Europako Estatu batzuk Belgrad aurrean autodeterminazio-eskubidea errespetaraztearren bakarrik jarri zirela uste dutenen analisia.

Kroazia eta Eslovenia beren independentziantz abiatu ziren zeren eta jugoslaviar guneak etorkizuneranzko aurrerapenak geldiarazten baitzituen eta epe laburrera alpetar-austriar-germaniar klubari eta, epe luzera, Europar Batasunari atxikitzeak aurrerapen-marko argi bat ematen baitie.

Euskal abertzaleok arestira arte iberiar xakean murgilduta egon gara, lehen esan dugun bezala. Egun, mundu guztiak bezala, Europako xake zabalean aldi bereko partidak jokatu behar ditugu. Behera baino gehiago gora begiratzea dagokigu.

Xake honetan buru eta adimenez jokatzeari dagokigu.

Xake honetan, orain fitxa berriez jokatzeko da. Gazteluen zuloetan erortzen ginen lehen zaldien apoen pean; egun, lehen bezala, ezin da onartu partida indarkeria erakutsiz bukatzea. Horregatik, eta inoiz baino gehiago, gogo eta adimena dira partida eraentzen

duinak. Harira dator sarritan aipatzen den Aulestiko oinetxe bateko armarriko inskripzio hura:

*Bekoak goikoa
Ezkondur leidi
Txikiak andia
Bentzi leidi
Asmoz eta jakitez*

II. KAPITULUA

NAZIONALISMOAREN PRINTZIPIOAK ETA LEHENTASUNAK

2.1.- Politika arloan mugitzeko askatasuna.

2.1.1.- Autodeterminazio-eskubidetik.

2.1.2.- Subsidiarioritasun abiaburutik.

2.2.- Legezketasunean zehar ibilaldi luzea.

2.3.- Ekonomi arloan mugitzeko askatasuna.

2.4.- Euskararen premia.

2.5.- Elkartasuna.

2.6.- Inmigrazio berria eta arazo kulturantzak.

2.7.- Hirugarren munduarekiko elkartasuna.

II. KAPITULUA

NAZIONALISMOAREN PRINTZIPIOAK ETA LEHENTASUNAK

Herri txiki gara eta hori aitortu behar dugu; hala ere, errealitate bat osatzen dugu nazioarteko taulan. Gure errealitate horrek bizirik iraun du gurea baino ahaltsuagoak diren kulturen artean, beren aztarna historiaren ondare iraunkor bezala utzi duten zibilizazioen artean.

Hala ere, euskaldunok eboluzioan zehar bizirik irauten jakin dugu eta, mota orotako gorabeheretik mendeen ostean, hemen jarraitzen dugu, Aita Barandiaranek berak “mendebaldeko piriniar gizakia” deitutakoari buruzko bere tesian zientifikoki zehaztutako munduko txoko berean. Hark funtsean esan zuenez, *“herri batek euskal lurraldean Goi Paleolitikotik egunera arte bizirik iraun duelako baieztapena Arkeologiak egiaztatutako gertakari batean bermatuta dago, herri honen kulturak garai urrun haietatik historiaren hasierara arte eten gabe izandako berezitasunean alegia. Eta gertakari hori herrian etnia talde batek bizirik iraun duela suposatuz bakarrik azal daiteke”*.

Hortaz, **euskaldunok historian bizirik iraun dugunak gara, eta gure taldegogoia da etorkizunean horrelakoak izaten jarraiarazten diguna**. Horretarako, egungo euskaldunok gure izatea herri bezala mantendu eta sakontzeko lehentasuna eman behar diegun lanak daude.

2.1.- POLITIKA ARLOAN MUGITZEKO ASKATASUNA

2.1.1.- Autodeterminazio-eskubidetik

EAJk, euskaldunok aurrera egiteko, iritsi beharreko lorpenzat du autodeterminazio-eskubidea aintzatestea. Gure ustez, okerrik gabe baiezta daiteke ezen egun euskaldunik gehienek beren aferei buruzko erabakiak hartzeko ahalmena eskatu edo aldarrikatzen dutela.

1990eko otsailean Eusko Legebiltzarrak aldarrikatu zuen **Euskal Herriak aske erabakitzeko duen eskubidea**. Eskubide hori **bertako hiritarrek beren estatus politikoa, soziala eta kulturala askatasunez eta demokratikoki erabakitzeko izan behar duten ahalgoan** oinarritu zuen. Horretarako, Euskal Herriak marko politiko berezia izan edo bere subiranotasuna gauza orotan edo aldez beste herri batzuekin konpartitu behar du.

Halaber, eusko Legebiltzarrak zehaztu zuenez, **autodeterminazio-eskubidea burutzeak Euzkadiren nazio-erakuntza du helburu**. Ildo horretatik, nazio-erakuntza **prozesu dinamikoa, mailakakoa eta demokratikoa da, Euskal Herria bere historian zehar hartzen doan** erabaki guztiek osatuta dagoena. Erabaki horien artean plebiszitu-erabakiak sartuta daude, hala denean. Erabakiak hartzeko **kontuan hartzen dira abagune historikoaren kanpoko eta barneko mugak eta baldintzak, benetako aukerak eta euskaldunen interesa**.

Kontuan hartu behar da ezen autodeterminazio-prozesu batek hiru eszenategi bakarrik dituela:

- Indar-eszenategi bat, indar autodeterminatzaileek beren proiektua ezarri ahal dutena.
- Nazioarteko krisi bat, estatuarteko orekak eta egiturak berriro doitzea berekin dakarrena.
- Prozesu demokratiko-demokratikoa.

Gure proposamena eta proiektua hirugarren eszenategiari begira daude: eszenategi demokratikoari begira.

Azaldutako ideiaren erronka delako esan behar dugu ezen **autodeterminazio-prozesupean jarri beharreko proiektuak erakargarria izan eta oreka egokia eduki behar duela bera hartzea eta ahalik eta atxikimendu handiena lortzeko**.

Euskal Herriaren Autodeterminazio-eskubidearen baieztapena ez da berria eta, are gehiago, ez da egungo abagune historikoan sortu.

I. Mundu Gerran herrien autodeterminazio-eskubidearen baieztapena nazioarteko politikaren eszenara agertu zenean, Wilson presidentearen eskutik bereziki, EAJk Lausanako Nazioen 1917ko Konferentzian ordurako present baitzegoen, hurrengo urtean Versaillesen egindako lau handien Konferentziaren aurrean eskubide hau balioztatu gura izan zuen. Ekimen hori berretsi zuen Wilson presidenteari urte hartan bidalitako eta urriaren 25ekoa zen telegraman. Telegrama hori garai hartako diputatu eta senadore guztiek sinatu zuten.

“Autodeterminazio printipioarekiko errespetua” aldarrikatuz hasi ziren politikan ibiltzen euskal alkateak, Jose Antonio Agirre buru zutelarik, II. Errepublikaren atalasean.

Egun, Europa, alde batetik, estatus gaindiko egitura politikoak sortzeko lasterketa ikusgarrian sartu da; eta, beste alde batetik, nazio-borondate autodeterminatzaileen baieztapenerako lasterketa ikusgarrian. Kontraesankorra dirudiena koherentea da alabaina. Makrojoera eta mikrojoera horiek guztiak autodeterminazio-eremuan sartuta daude. Nazioen eta Estatuaren izatea eta egotea ukitzen dute.

Abagune honetan, uste dugu ezen beharrezkoa dugula guk ere boza goratzea. Eginginean, barruko eta kanpoko iritziaren aurrean Euskal Nazioaren presentzia adierazi behar dugu, baita Euskal Nazioak bere borondatetik abiatu eta gainerako herrien eta nazioen eskubidea errespetatuz abiarazitako prozesu handietan parte hartzeko duen asmo tinkoa ere.

Autodeterminazio-eskubidea benetan aukeratzeko ahalmen askea eta subiranotasuna da. Baina, batez ere, askatasuna, borondate-autonomia eta mugitzeko ahalmena da.

Ez dugu **autodeterminazioa** Herri baten oraina eta etorkizuna karta batean jokatzeko bakarrik izango balitz bezala ikusten, **gizarte bizidun eta demokratiko bat bere izan eta egotea Nazio bezala urratsez urrats eta unez une eraikitzen doan borondate-erabilera etengabe eta progresibo bat bezala baizik.**

Oso argi geratu behar duenez, **Euskal Herriaren Autodeterminazio-eskubidea bertako hiritar guztien eskubidea da, abertzaleena bakarrik ez baita. Eskubide demokratikoa da.**

2.1.2.- Subsidiarotasun abiaburutik

1997ko ekainean Alemaniak, Austriak eta Belgikak, Europar Elkarteko Estatu federal bakarrak direnek, honako hau adierazi zuten: *“Alemaniako, Austriako eta Belgikako gobernuentzat bistan denez, EEren ekintzak, subsidiarotasun abiaburuarekin bat datorrenak, ez ditu Estatu kideak bakarrik ukitzen, baita beraien erakundeak ere; egin-eginean, berauek nazioko konstituzio-zuzenbideak ematen dien legegintza-ahal berezia dute”*.

1997ko urriaren 2an Amsterdamera bildutako Gobernuarteko Konferentziak ez die erantzun Europar Batasunak eskatutako eraldaketako beharrezkoak. Estatu nazionalismo zaharrak, mende honetako europar gatazka handien jatorrian egon den berberak, Amsterdamgo bilerak erakundearen eta Europako politika egiteko moduen eraldaketa sakona ekartzea eragotzi du, haien berau hiritarrei hurbiltzea eta Europak aurre egin behar dien erronkei heltzea, moneta bakarraren ondoriozko amankomuneko ekonomi gune bat eraikitzea eta Europa zabaltzeari bermez ekitea ahalbidetzea.

EAJkook ikusten dugunez, litekeena da eszenategia eskaera batzuetara egokitzeak datozen urteetan Europako erakundeak sakontasunean eraldatu edo berritzearen garapena

izatea. Eskaera horiek zabalpenetik, moneta bakarretik, amankomuneko kanpo- eta defentsa-politika batetik eta segurtasun- eta askatasun-gune bat eraiki beharretik datoz.

Ildo horretatik, subsidiariotasun abiaburua eztabaidatzea onartzea Europa eraikitzeke eta Estatu klasikoen mugak suntsiarazten dituen gune politiko bat sortzeko amankomuneko lan horretarako aurrerapauso txiki bat da.

Zailtasunak ugari dira eta, era berean, Estatuen nazionalismo zaharra Estaturik gabeko Nazioen prozesu honetako benetako partaidetza eta ekarpenak oztopatzen saiatuko da. Errealitatea ez ulertzeko jokaeraren beste erakusgarri bat Amsterdamgo Itunean eta beroni erantsitako subsidiariotasunari buruzko adierazpenean dago. Adierazpen hori Austriak, Alemaniak eta Belgikak sinatu dute. Estatu espainiarrak ez zuen sinatu adierazpen hori. Frantses Estatuak ez zion bere buruari sinadura planteatu ere egin. Egin-eginean, ez du oraindik estatu azpiko izakirik aintzatesten.

Berriro ere, Espainiako Gobernua Estatu nazioanitz baten barneko botere-banaketa baten existentzia ahaztuta irten da Europara, eta Estatu espainiarra zerbait monolitiko delako itxurak egiten saiatzen da, eta, beraren ustez, hura Madrilgo Gobernuak bakarrik ordezkari dezake. Horrela, Estatu espainiarra egun legegintza-botere zabalak edukirik honako hau aintzatesten duen Itunaren adierazpena sinatu gura ez duen lau Estatuetakoa bakarria da: Europako erabakiek ukitzen dituztela estatu azpiko legegintza-botere horiek ere. Itun horretan adierazita dago, hortaz, subsidiariotasun abiaburuaren aplikazio osoa.

EAJk amankomuneko helburua den europar eraikuntzan euskal erakundeek parte hartzearen alde lanean jarraitzeko bere gogoaz azpimarratu gura du. Egin-eginean, gure ustez, mugarik gabeko Europar Batasunean, autogobernuak eta beronek hiritarrei begira berekin dakartzan erantzukizunek partatidetzabideok bilatzera behartzen gaituzte.

Ildo horretatik, Europar Batasunaren hurrengo zabalpenean, gure interesak artekaririk gabe defendatzea ahalbidetzen digun egoera berri bat eskatzeko aukera garrantzitsua dugu. Partaidetza hori berezitasun eta alde bikotasunetikoa da.

Hegoaldeko euskal erkidego biak, indarrean dagoen Zuzenbide espainiarrean, Espainiako Konstituzioaren marko murriztuko Zuzenbide historikoak eman dien “legegintza-ahal berezia duten” “izakiak” dira.

Baina, gainera, aintzatespen juridiko-publikoarekin nazio bat osatzen dugun neurrian, **gure Herri interesa eta gogoaz dira Europako marko politikoko subsidiariotasunaren alkantzua finkatu behar dutenak.**

EAJrentzat, EB delakoan subsidiariotasun abiaburua kontuan hartzeak ez du hura osatzen duten izakien legegintza-botere berezien aintzatestea bakarrik ekarri behar, baita EB delakoaren borondate politikoaren prestaketako prozesuak dena delako gaiko legegintza-ahalgoz hornitutako izakiek parte harturik egin beharra. Arrazoi handiagoz baldin eta, Euskal Herriaren kasuan bezala, ahalgo horiek nazioko ezin konstituzio-zuzenbidetatikotzat barik, jatorrizkotzat hartu ahal dira.

EAJk berezitzat eta ezin utzizkotzat harturik ditu Euskal Herriaren nazioaren eta batasun-eskubidearen kontzeptuak, eta subiranotasun-, autodeterminazio- eta independentzia-kontzeptuak. Hori burutu edo aplikatzeko edozein erakunderekin arituko da elkarlanean, baldin eta erakunde horrek indarkeria, estortsioa, beldurra edo mehatxua erabiltzen ez badu eta jokarau demokratikoen barruan jardutea onartzen badu, euskaldunek eta gu gauden europar munduak ulertu dituzten moduan.

2.2.- LEGEZKOTASUNEAN ZEHAR IBILALDI LUZEA

Herri bat nortasun bat da, adierazpen askeko eta ariketa askeko borondate bat. Gure Herriaren borondatea ukatu, zapaldu, manipulatu eta mugatu dute indarra erabilia, militarren indarra erabili dutelarik.

Foru-ezabaketatik 1936ko edo 1979ko Estatutura erakundeei begira nahitaez sartu gaituzte Espainiako legezketasunean, eta erakunde bereziak Estatuaren botorea horretara behartuta zegoen unean eta neurrian eman dizkigute. Ipar Euskal Herriari eta frantses legeei dagokienean, 1789az geroztik horixe gertatu da, inolako erakunde berezirik gabe baina.

Gertaldirik oraintsukoenei gagozkiela, **1979ko urriaren 25ean**, duela hogeitun urte, **Arabako, Bizkaiko eta Gipuzkoako euskaldunok erreferendum bidez Gernikako Autonomia Estatutua onetsi genuen.** Estatutu hori berez itun politikoa da. Nafarrek, aldiz, **ez zuten estatutu hori berresteko aukerarik izan, ezta Foruaren Hobekuntza delakoa ere.** Berau 1982an onetsi zuten Gorte Nagusiek.

Estatutu-itunean ordezkatuta zegoen Euskal Herriko gehienen borondatea, autogobernua atzitzekoa. Gure elkarbizitza demokratikoa antolatzeko eta gure ongizatea ekartzen saiatzeko amankomuneko ahaleginetan euskal aniztasun politikoa bildu zuen topagunea izan zen. Era berean, gure naziotasunaren aintzatespenari jarraituz gure nazio-kontzientzia konpartitua sendotzeko eta nazioa eraikitzeko aurrerapauso garrantzitsua ekarri zuen.

Horren ondorioz, ontzat jo ditugu estatutu-ituna eta itun horrek indarrean egon den hogeitun urte honetan ekarri izan dituen emaitzak. Autogobernu-erakundeak berreskuratu dira, hiritarren ongizaterako garrantzi handia duten arloetan autonomiazko arlo-politikak garatzeko gaitasuna daukagu eta euskaldunen amankomuneko naziotasun baten eta nortasunaren kontzientzia indartu da. Hori guztia bere balio osoan aintzatetsi behar den funtsezko aurrerapena da.

Hala ere, elkarren ostean etorri diren Estatuko Gobernuak Gernikako Estatutuaren garapen oso eta leialari begira agertu izan duten zabakarkeriarengatiko eta borondate ahularengatiko gure kezka sakona adierazi beharrean gaude.

Egin-eginean, borondate politikorik ez eta zabarkeria horrek osorik garatu gabe dagoen estatutu-garapena gelditzea ekarri du.

Are kezkarriagoa da Nafarroako Foruaren Hobekuntzaren garapena gelditzea. Izan ere, kasu horretan, Espainiako Gobernuaren borondate falta eta zabarkeriari elkarren osteko Foru Gobernuak dagozkien eskumenak aldarrikatzerako eta foru autogobernuaren alde egiterako orduan agertu izan duten borondate falta eta zabarkeria erantsi behar zaio.

Estatutu-ituna ez betetze hori larria da bere esangura politikoan, baina are larriagoa da Herriaren izaneko eta Herriko hiritarren ongizateko bere zuzeneko eragin edo ondorio txarrengatik.

Trantsizio politikoari buruz hainbeste idatzi, hitz egin eta txalotzen den uneotan, gutxi aipatzen du haren balantzea. Izan ere, hark zalantzarik gabeko lorpenak eta aldaketak ekarri ditu, baina baita mentsak, gune ilunak, kolpe-tentazioak eta ageriko asetasunik eza ere, itundutako ezarpenetako batzuetan.

Prozesu konstituziogilean dauden klausula ireki edo luzamenduzkoek adostasunera etengabe jotzea izan dute aitzakia; eta Estatuaren botereek ezarritako alde bakarreko interpretazioa, praktika politikoak.

Puntu honetara helduta, galdera bati erantzun behar diogu. Galdera hori honako hau da: Nola gainditu dezakegu bide demokratikoen bitartez Estatu espainiarrak iraungipen-preskripzioarekiko mugen baitan dauden erkidegoen, erregioen eta nazioen politika, ekonomi, kultur eta hizkuntz harremanen baldintzak zehazteko bere buruari eratziki dion eskusibotasuna, baldintza horiek betearazteko militarren eskuharmena erabiltzeko aukera beretzat gordez?

Era berean, Estatuaren Europa gogoratu behar da, Europa handia eraikitzeko prozesuan dagoena. Gu leialak izatea gura badu eta etorkizunean gatazkagune den herririk izan gura ez badu, beraren baitan bizi diren nazioei galdetu behar die zer izan nahi duten eta nola egon gura duten, eta jaramon egin behar die.

Elkarrekin bizitzeko era berrietarantz edo bizi-kalitate berrietarantz mugitzen den Europa honetako Herrien mapako gune bat osatzen dugu.

Euskal abertzaleok ez dugu konstituzio-testua onetsi. Eta autonomiadun Euzkadin konstituzio-erreferenduma minimopean geratu zen. Horrela bada, **guk Konstituzioari men egin diogu baina ez dugu egun ere onesten.**

Geroago gutariko gehienek Autonomia Estatutua onartu genuen, eskubideak berariaz gordetzeko baldintzarekin baina. Baldintza hori esplizituki berretsi zen xedapen gehigarrian, eta, era berean, Nafarroako Foruaren Hobekuntzaren Legea bilduta dago. Gorde dugun eskubideetako bat, jakina denez, Autodeterminazio-eskubidea da. Eta inola ere ez dugu eskubide hori izateko funtsezkotzat jo edozein Konstituziok hura bildu edo ez biltzea.

Estatutuaren garapena ez betetzeari dagokionez, hura era politiko, sozial eta ekonomikoetan kuantifikatzea zaila den arren, ukazina delako esan behar dugu ezen gizarte gaien, azpiegitura-gaietan eta arlo estrategikoen produkzio- eta ekonomia-egiturak

modernotzeari lotutako gaian autonomi garapena atzeratzeak Europar Batasunari etorkizuneko posizio lehiakor bat sendotzeko oztopo bat ekarri dio eta dakarkio.

Gainera, Euzkadi bezalako Herri baten problematika bizi dugun guztiok dakigunez, ez betetze horretatik abiatuta, amaitu gabeko trantsizio politikoaren benetako eszenategi batean, ezinbestekoa da adostasun politiko berri bat lortzea. Izan ere, hasieratik errespetatu behar da Gernikako Estatutuan eta Foruaren Hobekuntzan adierazitako Eusk politikoaren marko demokratiko bat ahalbidetu behar da. Hori dela eta, EAJk proposamen bat egin behar du, baita berau gure gizarteko agenteen artean sozializatzekeo estrategia bat ere.

Benetako galdera honako hau da: Ea Konstituzio-estatu batean euskaldunen autogobernuaren lotura egonkorrik irudika daitekeen. Nola uztar daitezke Nazio-estatu baten eskema eta Estaturik gabe nazio bat?

Gaur egun, Estatu espainiarrarentzat eta alternantziatik hura gobernatzeko erantzukizunak izan dituzten alderdientzat, nazionalitate izan beharrean, barik estatu horren zati garen autonomia erkidego hutsak gara, gero eta gehiago. Naziotasun-saltoki bat ireki ere egin da, zertarako-eta ezberdintasun horiek desagertarazteko, euskaldunena, katalanena eta gailegoena bereziki. Hala ere, gure Herriko gizarte errealitatea bestelakoa da, eta, karakterizazio legezko eta juridikoa kontuan hartu gabe, bistan denez, euskal gizarteak agertutako garapenak, heldutasunak eta adinez nagusitasunak beste zerbaiti begira jartzen gaituzte. Hori da neurtu eta itundu behar dena.

Ziklo bat amaitu da, eta hori lotuta dago baketzearen eta normalizazioaren gaiarekin ere. Beharrezkoa da gogora ekartzea ezen 1979an estatutu-adostasunak funtsean bi oposizio izan zituela: bata HB-rena, oposizioa izaten dirauena; eta bestea, orduko Alianza Popular-ena, denboraren poderioz PP-ren eskutik adostasunera “sartu dena”. Belaunaldi-aldaketa osoarekin bat datorren ziklo bat pasatu da. **Euskal gizartea adostasun eta itun berri bat eskatzen ari da.**

Eduki edo egiteko ahalmena baino gehiago, IZAN ETA ERABAKITZEKO planteatuta dago.

Hortik sortu dira kontzeptu berriak, hala nola, erabakitzekeo euskal eremua edo euskaldunek beren etorkizuna zehazteko izan behar duten aukera. Jatorriz EAJren ondare ideologikokoa den kausa bat besarkatzen jarraitzen du, bada. **Euskal Herriaren autodeterminazio-eskubideaz ari gara.**

Autodeterminazio-eskubidetik etor daitezkeen ondorio batzuk, Federazioa, Konfederazioa eta Sezesioa, konstituzioaren aurkakoak badira ere, ez da horrelakoa haiek maila politikoan planteatu eta eztabaidatzea. Konstituzioaren aurkako eztabaida hori eragozte da.

Beste alde batetik, Konstituzioak “naziotasuna” terminoa biltzen duen unetik, zer da naziotasuna nortasun politiko ez bada?, eta nortasunetik zer geratzen da borondate-jarduketara askerik gabe?

Ezinbestekoa da alternatiba bat itxuratzea.

Baina, nolakoa izan daiteke alternatiba hori?

Hego Euskal Herrikook “Autonomien Estatu”ko sistema baten barruan bizi gara, bi Estatutuekin. Estatutu horiek benetan bereziak dira, gure foru iraganetiko elementuak biltzen baitituzte.

Nahikotzat jo ahal ditugu haiek?

Erantzuna ezezkoa da. Hasiera batean, uste izan zen ezen, beraren garrantzia zela eta, Gernikako Estatutuak euskal gatazka konpontzea bideratzeko potentzialtasun egokiak zituela behar bezala garatuz gero.

Historiak erakutsi duinez, diagnostiko hori okerrekoa zen, Gernikako Estatutuaren edukiarengatik barik, Estatuko organo zentralak hogeit bat urteren buruan izaten jarraitzen duten leialtasunik ezarengatik. Lehenik, organo zentral horiek hura bete zuten gogo txarrez, eta, gero, burutzeke zeuden transferentziak osatzeko orduan planto egin zuten.

Nafarroako kasuan, elkarren osteko foru gobernuek izandako politikak Nafarroaren potentzialtasunak garatzea eragotzi du. Era berean, Nafarroako egungo agintarien gogoia anakronikoa da sartutako Erkidegoen garapenaren aldeko sinergiak sortzen dituzten kultur eta ekonomi loturak dituzten Euroregionen itxuraketarantz doan European.

Konstituzio Auzitegiak, Lege Organikoen eta ez Organikoen eta legezko mekanismoen abar luze batek eta Autonomien Estatuaren diseinu homogeneizatzaileak honako hau pentsarazten digun ondare juridiko eta politikoa sortu dute: ezen Gernikako Estatutuaren arazoa hura bere osotasunean errespetatua izateko berme falta dela. Egun ez da posible, egin den zehaztapenean, Gernikako estatutu hura ezagutzea.

Ez da nahikoa ezberdintasuna onartzen dela esatea ere, hitz egiten den bezala; hori ez da bidea. Gauza bera esan daiteke federalismo teorikoaz. Ezberdintasuna ez datza beste eskumen batzuk ematean. Ezberdintasuna, kopuruari begirakoa barik, koalitateari begirakoa da.

Autonomia Estatuaren eta Nafarroako Foruaren Hobekuntzaren higadurako elementu esanguratsu bat EHAren eta NFK-ren eskumenetako batzuk Estatuak berreskuratzea izan da. Eskumen horiek Europar Batasunak bereganatuta, gure Herria defentsarik gabe geratu da. Izan ere, Estatuak eskumen horiek Europako gure zuzeneko presentziaren bitartez beraren eta gure artean kudeatzea eragotzi digu.

Botere zentralak leialtasuna hautsita, sistema behar bezala ibiltzeko funtsezko elementua desagertu da: konfiantza.

Horrek ez du esan gura EAJk Estatutua hil delako baieztapena onartzen duenik. Estatutua blokeatuta dago. Penintsulako euskaldunentzat eta kontinententzat oso garrantzitsuak diren printzipioen baieztapenak ditu. Izan ere, testu juridiko horretan lehen aldiz agertu denez, *“Euskal Herria, bere naziotasunaren adierazpide bezala eta bere autogobernua atzitzeko, Autonomia Erkidego bezala itxuratu da Estatu espainiarraren barruan Euzkadi edo Euskal Herria izenaren pean”*. Bertan berariaz hegoaldeko lau herrialdeak eta, hedaduraz, iparraldekoak sartuta daude, inork haiek

unibertsalki izen horien pean sartuta daudela eztabaidatu ezin duen neurrian.

Halaber, baliozkoa da, bere benetako ahaleko eduki garrantzitsuez gain, euskaldunen eskubide politikoak testu horretan zehaztutakoetatik harago doazela baieztatzen duen berariazko eskubide-erreserba.

Lehen aipatutako dekrribapenetik ondoriozta daiteke, **EAJren aburuz, ezen Euzkadik honako hau jario behar zaion marko juridiko-politiko bat behar duela:**

- **Beraren naziotasunarekiko eta errealitate historikoarekiko, kulturalarekiko eta linguistikoarekiko benetako errespetua.**
- **Bere etorkizuna zehazteko eskubidea. Euskal hiritarrak hartzen doazen erabakiak benetan gauzatzearekiko errespetua.**
- **Lurraldearteko eta kanpoko harremana zehazteko eskubidea.**

Ildo horretatik, **ez da errealista ez adimentsua beste benetako botere-bide bat uztea, mugatua bada ere, praktikan agertzeko bermerik gabeko etorkizuneko proiektuen itxurak eginez.**

Berau, edo etorkizuneko beste edozein formulazio politiko, euskal hiritarrak hartzen doazen erabakiekiko errespetuan oinarritu behar da.

Marko juridiko-politikoek herriaren borondatearen adierazpen askearen ondorio izan behar dute, eta ez alderantziz.

Beste alde batetik, zuzena da “Arabako, Bizkaiko, Gipuzkoako, Lapurdiko, Nafarroako, Nafarroa Behereako, eta Zuberoako lurraldeetako Euskal Herri batez hitz egitea”, eta lurralde horietako bakoitzaren herri-kontzientziarekiko atxikimendu maila eta benetako nortasuna errespetatu behar dira.

Lurralde horietako euskaldunak Euzkadiren proiektuari atxiki eta herriaz jabetzea da amankomuneko lurraldetasuna eta beraren erakundekotzea errealitatean agertzeko orduan kontuan hartu behar dena.

Hortaz, benetako balioa duten indarren pilaketa bakarra gehiengodun herri laguntza da, eta laguntza edo sostengu hori guk politika behar bezala eginez eta konbentziturik gureganatu behar dugu.

Era berean, kontuan hartu behar dugu ezen alderdi politiko guztiek beren ekimenak garatu ahalko dituztela baina amankomuneko ekintza guztion arteko akordioko arau estuen menpean jarri beharrean egongo dela.

Prozesu on baina zaila izaki, pragmatismoa ideala bezain garrantzitsua da ia-ia.

2.3.- EKONOMI ARLOAN MUGITZEKO ASKATASUNA

Gure europar Merkatu berriko sarrera traumatikotik, gure ekonomiaren eta Europako herri guztien egoera gogorki aldatu da.

Elkarteko agintaritzak bultzatutako ekonomiaren liberalizazio-marckoaren barruan, oraindik diraute egitezko oligopolioek eta monopolioek, pribilegio-, dirigismo- eta bortxaketa-egoeran zabalik edo ezkutuan jarduten duten Estatuako enpresa publikoek eta pribatizatuak, benetako merkatu-askatasuna oztopatzen dutenek. Ez da harritzekoa, europar administrazioaren hasberritasuna eta hauskortasuna dela eta, alde batetik, eta, beste alde batetik, Estatuak beren interes bereziak zaintzeko egindako ahaleginengatik Hori “salba bedi salbatzea duena” antzekoa da, bere jokarau mugatzaileak ahalik eta gehien saihestuz merkatu handi baten abantailei onura atera gura diena.

Guk, guztiek bezala, Bruselako jokarauei men egin behar diegu, baldin eta berauek orokorrean bete eta aplikatzekoak badira. Eta boza goratuko dugu, baldin eta, gure dimentsioarengatik edo gure estatutasunik ezarengatik, gure burua bazterkeriaren biktikma bezala ikusten badugu.

Txikiak izateak dituen oztopoak gorabehera, horrek abantaila nabarmena du: mugikortasuna, egokitzeko erraztasuna, erabakiak hartzeko azkartasuna. Halaber, dimentsio txikiagoa dela eta, nazioartakotzeko ahalegin handiagoak egin behar dituzte. Horrek Estatuaren menpekotasun txikiagoa dakar. Izan ere, ekonomia zabala, merkatu globalaren dinamiken menpean baitago, nahitaez lehiakorrago egiten da bere estatu-inguruaren barruko merkatu bati onura ateratzen diotenak baino. **Estatuak edo indartsuenaren legeak babestutako interes-taldeetarik mugatuz gero, oztopoak bakarrik izango genituzke.**

Egun, gure **produkzio-ekonomiak** jauzi ikusgarria egin duen garaietan, aurrerapen ekonomikoa **hazkunderik handieneko herrietan nagusitzen den** garaietan, Europako batezbesteko errentatik ehunen bira gauden garaietan, ezin zintzarririk jo dezakegu eta ez ditugu ahaztu behar gure produkzio-ekonomiak dituen arazo larriak. Esate baterako, **gure industriaren eremu garrantzitsuetan, hornitzaileen hornitzaileak gara** eta onuraren eta ezagupenaren zati garrantzitsu bat bidean geratzen da; **ez gara oraindik gai batera modulu osoak eskaintzeko batzeko**, automobilgintzari begira bereziki, ezta gure makina-erreminta elkarrekin eskaintzeko elkartzeko ere.

Era berean, ekintza sindikalean **arreta handiagoa jarri** behar dugu, lanorduetan, **alokairu eta ekoizkortasun mailetan, zerga-politikan eta ikerketa aplikatuan.** Datozen garaietan, esportatzeko ekintzan elkarlehia bultzatzeko moneta-jokora jotzea baztertuta dagoen garaietan, kalitate-prezio bikotea beste aukerarik ez da geratuko lehiari aritzeko. Horrela, errazki berdindu eta gaintitzen ez den kalitatea agertzen duten arlo eta herriekin lehiari aritzen garela eta, **prezioak gaindi ditzaketen faktore guztiak zorrotasunez kontrolatu beharko dira, kalitate- eta ekoizkortasun-gehikuntzekin batera ez badoaz bereziki.** Gai horietan hitz asko egiten da enpresariez eta langileez; eta gutxi, enpresez, zeinen arrakasta eta kudeaketa ona batzuen eta besteen arabera baita.

Egun euskaldunok pozik senti gaitezke zelanbait, globalki hitz eginda, gizarte honek 1970etik 90eko hamarkadara arte jasan zuen eta bereziki industrialia izan zen krisiaren aurrean emandako erantzun onarengatik. Hala ere, oraindik, egoera txarrean dauden pertsona asko ditugu. Izan ere, ez dute lanposturik edo lanpostua baldintza urri edo larrietan dute.

Era berean, kezkarria da oso prestaturik dagoen Euskal Herriko gazte multzo bat gure sistema ekonomikoan txertaturik ez egotea edo bere jarduera burutzer eta bere gaitasuna zabaltzera beste herri batzuetara bere gogoz kontra joan beharra.

Beste atal garrantzitsu bat dago, bereziki kezkarria dena. Egun, industri kulturaz eta prestakuntza mailez gain gure produkzio-ekonomiarentzat funtsezkoak diren beste atal batzuk daude: **azpiegiturak, hala nola, autobideak, trenbideak, posta-komunikazioak, telefono bidezkoak eta elektronikoak, portuak, aireportuak eta energi azpiegiturak.**

Era berean, bertan oso bereziki **behar dugu mugimendu-askatasuna.**

Estatuaren energi eta komunikazio gaitako partzialtasuna dakusagu, aire-kaosa, arrazoi askorengatik heltzen ez den eskumenik transferitu gura ez izatea.

Era berean, hemen balio du subsidiarioritasun printzipioak. **Guk egin dezakeguna zertan egin ez du Estatuak. Eta, gainera, hori egin gura edo ezin badu, egitezko bideetara joatea beharrezko den balizko baten aurrean gaude.** Egin-eginean ere, ez dugu ekonomiaren gainean egun nagusi den elkarlehia-gerran behar-beharrezkoak diren jarduerak gelditzen eta narriatzen utzi behar.

Eta beste horrenbeste esan daiteke **giza prestakuntzaren** gaiak, haurtzarokoak, irakaskuntza ertainez eta goikoez, lanbide heziketaz eta teknikoak. Alde guztietan hori egun arazo larria da. Baina gure artean, estatu-lege aldakor, ez eraginkor eta zaharkituei oso lotuta gaudela, **benetako eraldaketa sakonaz pentsatzen jartzeko ordua dugu, eredurik egokienak aztertu eta berauen finantzaketa eta kontrola berriro planteatzekoa.**

2.4.- EUSKARAREN PREMIA

Euskara amankomuneko historia baten nortasun-ezaugarria da, **guztion ondarea eta komunikazio-lotura.** Zoritxarrez, alderdiek beren alderdi-interes-politikoei begira kultur balore unibertsala den edozein hizkuntzarekin demagogia egiteko duten aukerak azken urteetan euskal hizkuntzaren gainean duela hogeitaz egondako oinarritzko adostasuna haustea izan du helburu. **Adostasun horrek ofizialkidetasunari buruzko legezko adierazpena du adierazpide nagusi.** Beraren ondorioak ez dituzte guztiek berenganatu.

Horren ondorioz, EAJrentzat, Euskara, lehenik, euskaldunen munduarekiko betebeharra da. Dibertsitatea hainbesteko tentazio homogeneousatzailearekiko erantzun bezala ontzat jotzen den garaietan, ezagutzen den **hizkuntzarik zaharrenetako bat zaindu beharrean gaude eta beraren ondarea ekarri behar dugu gizateriaren amankomuneko ondarearen aldamenera.**

Gainera, bere **hizkuntzaniztasuna** bere dudagabeko aniztasuna agertzeko bide duen erkidego bat eratzeko moduan gaude. Euskaldunok orok kilometro karratu erlatiboki gutxi dituen baina hiru hizkuntza erabiltzen dituen lurralde batean bizitzeaz harro egon beharko genuke. Euskaldunontzat ororentzat, pizgarria edo eragingarria izan beharko luke hizkuntza horiek irekitzen dituzten kultur ondareen barrura sartzeak. EAJk tinkotasunez egiten du **hizkuntzaniztasun kulturantz eta jori horren alde.**

Gure gizartean gero eta euskaldun gehiago egotea euskaldun bezala planeta osoko biztanleekiko konpromisopean jartzen gaituen helburu baten arrakastan **itxaropentsu egoteko zioa da.** Kultur ondare honen aurreko jarrera zabal eta positibo hori, haren ezagupena eta erabilera bultzatzen duen hezkuntza-politika bat eta norberaren konpromisoa ditu bizirik irauteko eta sendotzeko bide gure hizkuntzak.

Eginkizun horren bitartez, gainera, mende askotako historia hori etorkizunarekin eta modernotasunarekin lotu ahal da. **Ezagupena sortzeko eta zabaltzeko tresna berriak eta ikus-entzunezko bitartekoak ezin zenbatetsizko tresnak dira Euskarazko kultur-sorkuntzak mundu osoan banatuta dauden euskaldun guztien eskuetan jartzeko** eta gure kulturaren berezitasuna mundu osoari ezagutarazteko. Pertsonak erakarri eta, hortaz, munduko hainbat zonatan zerbitzuak eta joritasuna eta aberastasuna sortzeko fenomeno itzelek tradizio bereziak, nortasun berezia eta teleailek eskualdatzen duten kultur arketipoaren alternatibak eskaintzen dituen bizi-estilo bat egotea dute jatorri. Euskaldunontzat, erronka bat da munduari zaharra izateagatik iradokitzaile eta erakargarria den aktibo bat interesa dakion baliabide teknologiko berriok erabiltzea.

Euskara eztabaidatzen ez den eta komunikazio-tresna, aukera eta ondare unibertsal bihurtzen den herri hizkuntzanitz bat lortzea da EAJk datozen urteetan izango duen erronka.

2.5.- ELKARTASUNA

2.5.1.- Elkartasunari buruzko hausnarketa abertzalea

1995eko Biltzar Orokorrean onetsitako txosten politikoan esan genuenez, *“EAJrentzat eta abertzale guztientzat, ezin da Euzkadi askeaz hitzik egin, euskaldunen portzentaia handi bat kateaturik badago. Gizartea gizatiarra eta duina da bere kideen artean txartoen daudenei jaramon egiten dien neurrian”*. Eta Euzkadi eraikitzeo lehentasunak finkatzerakoan, elkartasunari atal garrantzitsu bat eskaini genion.

2.5.2.- Nazionalismoak gizarte proiektu bat dakar berekin

EAJk bere oinarriak hasieratik bizitzaren ikuspegi humanista batean finkatu zituen. Ikuspegi horretan **pertsona dago ekintza politikoaren erdian**, eta hark ez ditu gizakiaren duintasuna eta funtsezko eskubideak beste ezein helbururen menpean jartzen. Azpimarratu behar dira elkartasunezko konnotazio sakona, gizarte eduki handiak, ideologia jeltzalearen azpian dauden eta, neurri handi batez, berau itxuratzen dutenak. Ikuspegi humanista horrek ez dio ezein talde sozial, ekonomiko edo politiko zehatzi bestea baztertuta lagundu nahi, herri honetako biztanle guztiengana zuzentasun eta elkarbizitza printzipio batzuk zabaldu baizik. Horrela ez jokatzea nazio-erakuntzako proiektua galbideratzea eta beraren **onuradun nagusien** arreta desbideratzea izango litzateke. **Haren onuradun nagusi horiek Euzkadin bizi garen hiritar guztiok gara.**

Nazio-proiektu batek, izen hori merezi izateko, gizarte proiektu bat dakar berekin. Euskal Nazioa ez da ideal lauso eta etereo, historiaren une orotan, gizaki espezifikoen, euskaldunengan eta haragi eta hezurdun pertsonengan zehazten dena baizik. Pertsona horiek nazio-talde batean sartuta senti daitezke eta beren nortasunaren alde borrokatu ahal dira, baina, halaber, interes pribatuak dituzte, norberaren bizi-proiektuak, barru-barruko eta legebidezko ongizate eta autorrealizazio nahia.

Abertzaletasunak eskari horri erantzuna ematen jarraitu behar du. Euskal Herririk ez dago euskaldunik gabe; eta bazterkeriazko edozein errealitate, gutxieneko ongizate-baldintzetatik at kokatuta dagoen edozein talde, beren proiektu pertsonala bete ezin duten talde arbuatuen edozein nabaritasun, nazio-perspektiba batetik, benetako porrota da.

Urteetan zehar abertzaletasunak gizarte proiektu berrizatu eta bereizia dakar. Horrela, euskal erakundeak izan ziren aurrenekoak Estatuaren barruan talde arbuatuenentzat gizarte alokairua ezartzen. Garapenerako lankidetzak, euskal erakunde ezberdinek bultzatuak, Europa osoaren barruan eredu zko parametro batzuk iristen ditu. Adibide gisa bakarrik aipatutako ekintza horiek guztiek erakusten dutenez, **abertzaletasunak elkartasunezko proiektu bat dakar eta, gainera, beste proiektu politiko batzuek baino era ausart eta konprometitan, gizarte neurri asko sustatzen ditu.**

EAJk nazio-proiektu bat garatzen du, baina zerbitzuak kudeatu ere egiten ditu. Erakunde politikoak osatzen dugu eta gizartearekin hartu behar dugu baliabide publikoak behar bezala kudeatzeko eta hiritarrei ongizatea emateko konpromisoa.

2.5.3.- Nazionalismoa gizarte erronka berrien aurrean

Gero eta zabaltzenago da elkartasunezkoa ez den gizarte eta ekonomi kultura, liberalismo erasokorra, bazterkeria errazki gertatu eta marjinalitate-burtsak sortzen direna. Nazionalismoak, berak defendatzen duen elkartasunezko proiektuaren arabera, badaki ezen behar-beharrezkoa dela pertsona guztientzako estaldura- eta laguntza-minimo batzuk mantentzea. Horrek horrela izan behar du. Horretarako berdina da uneko

ekonomi baldintzen, estrategia politikoaren eta hartu beharreko neurrien arabera, haiek batzuk edo besteak izatea. Garrantzitsuena tentazioan ez erortzea da. Tentazio hori bultzatzen dute egun arlo zehatz batzuek. Tentazio horri jarraiki, uste izan daiteke ezen gizarteari begira guztiak balio duela eta gizakia berez defendatzen dela, eta ia gerta daiteke pertsona arbuiauak barik gai ez diren subjektuak daudela bistan geratzea.

EAJk bere sorreratik ezaugarri izan duen ikuspegi humanistari jarraituz, planteamendu horiek aberraziotzat hartu behar dira. Atzera bota behar dugu, beti egin dugun bezala, **Estatuaren ulerkera totalitarioa, gizabanakoa mugatzen duena, baina baita gizarte errealitatea lekutu bakarrik egiten duen eta berau behar bezala eraldatzeko ahaleginik egiten ez duen Estatu ere.** Garbi daude gure ideologian gizarte, kultur eta ekonomi bizitzaren edozein mailatako norberaren ekimenarekiko errespetua eta laguntza, guztiok etorkizuneranzko talde baten baterako ahaleginari egin beharreko ekarpena bezain garbi.

Halaber, goranzko errealitate berri bat dago mendebaldeko gizarteetan. Errealitate hori gertatzen da euskal gizartean ere. Emakumeak herri eremura “sartze”az eta gizarte, politika, ekonomi, lan eta kultur munduan parte hartzeaz ari gara.

EAJk bere idiosinkrasia, bere baloreak, sinesteak eta jarduketak mantentzen ditu, oinarritzko berdintasun oinarriaren gainekoak. Badaki gure gizartean gizon eta emakumeen artean oraindik dagoen benetako ezberdintasunaren berri, eta pertsona guztien garapen osoa lortzeko eremu guztietako benetako erantzukidetasunean oinarritutako gizartearen alde lan egingo du.

2.5.4.- Gizarte konpromisoa egungo egoeran

Politika neoliberalen pisu gero eta handiagoa eta politika monetaristen eta merkatu librekoen bulkada direla eta, gizarte politika berak aurreko urteetan hartua zuen zentraltasunetik urrun dago. Egoera hori ekonomia gero eta gehiago nazioartekotzearekin eta arlo pobre garrantzitsuak dituzten gizarte dualak sortzearekin gertatzen da.

Panorama horri gehitu ahal dizkiogu biztanleria oso zahartuko dela adierazten duten demografi joera berriak, ekialdetik mendebalderako eta hegoaldetik iparralderako emigratzaile saldo berriak, famili egituraren aldaketak, aurrekontu-murrizketak eta zentralismoa, babes-sistemen burokratizazioa eta gizarte eskari berriei erantzuteko gaitasunik eza. Hori eginez gero, gizartea zatikatzeko joera aurki dezakegu, kezkarria den eta egun aurretik nekez iragar daitezkeen ondorioak dituena.

2.5.5.- Ongizatearen Estatuaren eredu nazionalista

Datorren mendean euskal hiritarren etorkizuna baldintzatuko duten eraldaketa garrantzitsuak gertatzen ari diren egoera zail eta askotariko honen aurrean, **EAJk euskal gizartea gizarte zuzen, kohesionatu eta gizarteratuko bihurtzen duen gizarte**

politikan buru izateko ardura harturik du.

Euskal hiritarrei aurkezten zaizkien eskaintza politikoetan oso nagusi diren demagogiaren eta elektoralismoaren aurrean, gutxienez **bi ezaugarriok** bildu behar dituen **proposamen bat eskaini** behar da:

Argitasuna: Ez da ondo geratzea bakarrik bilatzen eta ez gaude eslogan politiko baten aurrean. Aitzitik, **elkartasun eta zuzentasun sozialaren inguruko gizarte politika** batean buru izan gura da. Politika horren bitartez, **Euzkadi gizarte arlo ezberdinentzako eskubide zibilen berdintasunean oinarritutako** nazio bihurtu ahalko da. EAJk gizarte politika horren alde egiten eta egingo du. Prosamen hau **Ongizatearen Estatuaren euskal eredu** bezala zehaztu ahalko genuke.

Seriotasuna: Ez gara Ongizatearen Estatuaren adimengabeko edo arduragabeko defentsaz ari. **Ukitutako arlo ezberdinak barnean hartzen dituen proposamen politiko bat zehaztu gura da: osasuna, hezkuntza, etxebizitza, gizarte zerbitzuak, enplegua, gizarte babesa eta abar.** Eta horrek euskal gizarteak europar integrazioaren, gizarte-ekonomiazko garapenaren, aberastasunaren banaketaren, menpekotasun-egoerekiko erantzunaren, bazterkeriaren, ezberdintasun berrien eta abarren aurrean egun dituen erronkei eta beharizaneiei erantzuteko balio izan behar du.

Egoera edo arlo horientzako proposamen horietatik, marko edo eredu orokorraren barruan, **defendatu beharreko gizarte politika** aterako litzateke: **konpromiso etikoa**. Edozein kasutan, baterako konponbidez ari gara, eta ez eredu partzial ezberdinen batuketaz.

2.6.- INMIGRAZIO BERRIA ETA ARAZO KULTURANITZAK

Euzkadi, industrializazioaren hasieratik, **gure artean finkatu diren beste herri batzuetako pertsonen erakargunea** izan da. Haien finkapena ez zen beti zorionekoa izan. Izan ere, ez zen egon hamarkada gehiegi iraun zuten bazterkeri eta pobrezia gune eta “ghetto”ak saihesteko hirigintza-antolamendu egokiaz arduratu ahal zen Euskal Administrazio bat. Era berean, euskal abertzaletasuna ez zen nahi ez zen inbasiotzat askotan hartu zuenaren aldekoa izan.

Baina hori guztia iragana da. **Jokaera-irakaspen** baliozkoak biltzen dituen iragana da baina.

Egin-eginean, egun, hemen, Europa osoan bezala, gu beste mota batzuetako etorkinak jasotzen ari gara, oraindik maila askoz txikiago batean baina: afrikarrak, magrebtarrak, asiarrak, hegoamerikarrak, Ekialdeko europarrak... Inmigrazio kulturantza osatzen dute, mentalitate eta balore-eskala oso ezberdinekoa. Ezezagunak zaizkigun ondorioak dituzten atxikimendu eta gizarte eraginekiko erlijio-kredoak dituzte.

Inmigrazio kulturantz honen aurrean beharrezkoa da tolerantziaren eta elkartasunaren kultura bultzatzea, giza eskubideekiko errespetuaren markoan, zertarako-eta xenofobiak fenomeno globalizatzaileek eta langabeziak sorraraz ditzaketen segurtasunik ezak eta frustrazioak ez ustiatzeko. Izan ere, hark zuzenean jotzen ditu etorkinak gaitz guztien petxerotzat.

Garaiz gaude **bertan errotuko diren eta gure aurrerapenerako beharrezkoak izango diren pertsonen taldeok eta haien ondorengoak hartu eta beraiei jaramon egitea gure buruari planteatzeko**. Izan ere, gure jaiotza-tasa oso txikia da.

Haietariko askok ez dute “paper”ik, legekontrako lana dute, esplotatuak daude, bizileku nazkagarrietan pilatuta, lekuan bertan bizi dira edo zigor-legea bakarrik aplikatuta konpontzen ez diren praktiketara joan behar dute. Egoera hori ez da beti izaten haien errua. Gure errua da, gizartearena, eta txarto pasatuko dugu baldin eta bazterketa-eta delitugintza-burtsa berri horiek sendotzen badira.

“Paperik gabeko”aren lege-egoeran doikuntzarik eza dago: atzerritartasuna, eta beraren tratamendua Espainiako Gobernuak arretaz araupetzen du. Beraren praxia hankaz gora doa, eta hark ortuzainaren txakurrak bezala jarduten du: ez da arazoa osorik edo erabat kontrolatzera heltzen eta ez die beste Administrazio batzuei hura konpontzeko esku hartzen uzten. **Beharbada unea heldu dateke euskal erakundeek esku har dezaten, haiei estraditatuak ez izateko isilean eta, horregatik, lan batzuetan iraingarri eta beti urriki duinen menpean eta zapalduta bizi diren agiririk gabeko mamuen tasunetik ateratzen dituen nortasun-agiriren bat emanez.**

Haien egoera gutxieneko bizi-kalitatearen arabera erregularizatu behar dugu eta haien **erlijio-baldintzak eta haien kulturaren adierazpen askea kontuan hartu** behar ditugu. Egoera lotsagarriak saihestu behar ditugu, esate baterako, Frantzia gertatutakoa: neska gazte musulmanei eskoletan beloa jaztea debekatzea.

Joritasuna dakarte. Horrela ulertu zuen Suediak aspaldian. Adimenez baina berekoikeriaz, hispaniar, eslaviar eta afrikar taldeentzat berauen hizkuntzazko eskolak sortzen saiatu zen, horiek guztiak suediarrek izango zirelakoan eta, beren jatorrizko kultura menperatuko zutela eta, egunen batean beren sorterriekiko merkataritza-kontakturik onenak osatuko zituztelakoan.

Baina, horrenbestetaraino heldu ezin bagara ere, ziur egon behar dugu ezen, bazterketa-burtsak saihestea eta haiek duintasun-marko batzuetan hartzen saiatzea ekonomikoki garestia bada ere, gizarte batentzat garestiagoa dela prestakuntzarik gabeko, kaleratutako eta bizirik nekez irauten duten taldeak hartzea. Haiek gizarte kalterako benetako guneak izango dira, eta, are, ekonomi kostu askoz handiagokoak, arazoa geurekoikeriaz ikusita ere.

EB delakoaren baitan mugak desagertu direla eta, **immigrazio-politika Batasunaren eskumenekoa izan dadin uneak heldu behar du**. Azkenean, ezin dira elkarrekin bizi izan oso ezberdinak diren politikak, hala nola, turkiar bat Alemaniako hiritarra izan ezin izatea eta, horregatik, esate baterako, herri funtzioa atzitu ezin izatea, eta beste turkiar bat baldintza berdinetan Belgikako hiritarra eta Belgikan ezezik Alemanian ere funtzionarioa izan ahal izatea.

Europako politika sendotzen den neurrian, zentzuzkoa da **Batasunak** europar eremuko ondoreekiko estatusa aintzatesten dien **“bere hiritarrak”** izatea. Europar loturarako eta Estatu kideen loturarik ezerako aukera hori ez da entelekia bat eta, gertatzen denean, Europako Erakundeen aurrerapenerako funtsezko mugarria izango da.

Aparteko azalpen berezi-berezia merezi du **ijitoen arazoak**. Espainian hedabideetan “etnia” edo “arrazia” bezala kalifikatzen den gizaki talde bakarra da. Euskaldunei aplikatuz gero, horrelako izenak biraoak dira; baina, ijitoei aplikatuta, gutxiagotasun motaren bat adierazten bide dute.

Hau ez da ijitoen arazoa sakontasunean aztertzeko leku egokia. Baina, euskaldunok, gure lurra edukirik ere gure etni izaera eta estatutasunerako eskubidea aintzatesten ez zaizkigunok, ijitoen arazoarekiko sentikorragoak izan ahal gara eta izan behar dugu.

Ijitoei honakook **aintzatesteko formula** aurkitu behar da: **beren naziotasuna**, beren hizkuntza erabili eta lantzea, bazterketa onaren bitartez, beraien lege- eta elkarbizitza-arauak biltzeko lana baliatuz, eta beraien gizartean agintariaren estatusa aintzatestirik duten pertsonak agintari bezala jardutea.

Era berean, EAJrentzat, lan hori erantzukizuna da.

2.7.- HIRUGARREN MUNDUAREKIKO ELKARTASUNA

Munduko errealitatean agertzen denaren arabera, orekarik ez handia dago IPARRALDEAREN eta HEGOALDEAREN artean bizitzaren eremu guztietan.

Elkartasunaz mintzatzeak gure hiritarrak eta administrazioak garabideko herriekiko lankidetzaren beharraz jabeazteko lanarekin jarraitzea dakar.

Beharrik handiena duten eta bazterturik-eta daudenekiko lankidetzak, GKEen bitartezkoa, gure gazteen elkartasunezko gogo handia bideratzeko bide bat da. Aldi berean, beste kultura batzuetako pertsonak in situ eta beharrian ezin handiagorekiko egoeretan ezagutu eta haiekin lan egiteko aukera ematen du.

Gure gazteak beste erreferente batzuekin harremanetan jartzeko eta gizarte konpromisoko, zorrotasuneko eta tolerantziako jarrerak lantzeko aukera ematen du.

Gizarte asoziazionismo eskuzabal eta elkartasunezkoa sustatu behar da.

III. KAPITULUA

BAKEA

3.1.- La propuesta Ardanza

3.2.- Lizarra – Garazi

3.3.- ETAREN su-etena eta proposamen politikoak

III. KAPITULUA

BAKEA

1995eko Biltzar Orokorrean bakea lortzea gure lehentasun politikoetako bat bezala ageri zen.

“EAJk —zioen txosten politikoak— bere herriarentzat konponbide bat bilatu eta aurkitu behar du, ahalik eta lasterren, gatazka hau behin betiko gainditzeko eta bakea lortzeko zuzenesten dituen bide guztiak aztertuz”.

Eta lehentasun hori ezarrita zegoen, ETari eta bere buruari ENAM deitzen zionari buruz agiri berean agertzen zen iritzi gogorra gorabehera edo, beharbada, beronengatik. Garai haietan eremu horretan Oldartzen txostena onetsia zen eta guztiaren eta guztien kontrako aktibismo gogorraren aldia hasia zen. EAJ ere “oinazea sozializatzeko” estrategiaren biktima izan zen. Hala ere, PPK eta beraren zinegotziek jasan zuten dinamika horren azken aldian ekintza armatuaren presiorik mingarriena.

Lau urte pasatuta, egoera ezberdin-ezberdinean gaude, orduan amestu ere egingo ez genuen ergoeran.

Gaur egun argi bide dagoenez, “KAS Alternatiba”ren birformulazioaren ostean, 1995eko apirilko proposamenarekin, bere gobernu sozialistarenganako eta popularrarenganako elkarrizketa-eskaintzarekin, eta “Euskal Herriari hitza emateko” azken formulazioaren ostean, **ETAk bere jarduera armatua ordeztzeko bide bat bilatzen du, garaiekin batera bilakatzen jakin duten beste talde batzuen urratsei jarraituz, bere estrategia militarren ordezkari prozesu demokratikoak jarritz.**

1997ko otsailean EAJk, Euzkadi Buru Batzarraren adierazpen publiko baten bitartez, zabaltzen zen etorkizun berria ikusita iragarri zuenez, *“...EAJ bakea lortzeko arriskatu eta mugitzeko prest dago, garena izateari utzi gabe, ehun urtetan oso zehaztutako gure izate politikoarekin ezin batera daitezkeen estrategietara, taktiketara edo lankidetzetara egokitu edo eraman gaitzaten utzi gabe. Hau da, ez dugu utziko ez desbideratuko gure alternatiba ez gure estrategia politikoa”.*

Era berean, EAJk agiri hartan esan zuenez *“...Gurea bezain gaizkoatuta edo gaizkotuago dauden gatazkak berriro zuzentzen saiatzen diren nazioarteko beste esperientzia batzuk ikusita, beste talde politiko, sindikal eta sozial batzuekin harremanak eta ekimenak izan eta konpartituko ditugu, Euzkadin egun dagoen indarkeriazko*

dinamikarako konponbidea bideratzeko beharrezkoak direnak”. “Edozein kasutan —jarraitzen du testualki agiri hark—, EAJk eta Euskal Herriak bakea nahi dute. Eta EAJ ez da ziur egongo talde politiko batzuek hura aldarrikatzen duten beste gura dutela indarkeriaren arazoa hauteskunde-trafikitik eta botere-oposizio dialektikatik ateratzen dela argitasunez egiaztatzen ez den bitartean”.

Milurteko berri baten ateetan, gure mendetako esperientziarekin eta, bereziki, gure gizarte porositateak duen irazkortasun mailarekin, ziur gaude ETAREN jarduera armatuaren bukaerara heldu garela. Eta 1997an esandakoa berretsiko dugu: ezen gure historiaren orrialde hau betiko pasa dadin arriskatzeko prest gaudela.

Oraindik ez dugu ulertzen alderdi batzuek bakea besterik gabe hel dadin mugitu gabe itxaroteko beren arduragabeko erabakiarekin eta baketzeko prozesuaren kontrako jarrerarekin antza denez lortu gura duten etekin politikoa.

Eta, era berean, **oraindik ez dugu ulertzen zergatik ez den konturatzen ETA, “Euskal Herriari hitza emateko” eskatzen duena, Euskal Herrian inork ez diola bere babesa eskatu gure etorkizuna askatasunez erabaki dezagun.**

Euskal gizarteak bere kabuz erabakitzeko beharrezko heldutasuna du. Euskal gizarteak ez du ETA behar. Are gehiago, ELA herriko sindikatu gehiengodunak esan zuen bezala, ETA “sobera dago eta oztopo da” euskal gizartean. Egin-eginean ere, “hitza emateko” pistolak lekuz kanpo daude. Legezketasunez hitz egiteko, herriaren laguntza behar da, botoen euskarri demokratikoa dutenen laguntza. Eta ETAK ez du jaso bere historia luzean euskal hiritarren boto bat ere.

Ordua da herri honek legezketasun demokratikoz beren tesiak eta planteamenduak defenda ditzaten hornitu dituen gizarte solasaldia aintzatetsi dezan.

Arriskatzeko prest gaude, bakea iristeko mugitzen jarraitzeko prest. Baina ez diogu inori utziko gure izate politikoarekin ezin batera daitezkeen estrategietara, taktiketara edo lankidetzetara eramaten.

3.1.- ARDANZA PROPOSAMENA

Gure ekintza publikoan eta gure agiri ofizial guztietan aldarrikatuta zegoen bakea bilatzeko xedez, Ardanza lehendakariak, Eusko Jaurlaritzako bere lehendakari-urteen bukaeratik hurbil, Ajuria-Eneko Itunaren 10. puntuaz geroztiko aurrerapenerako proposamena idatzi zuen eta euskal alderdi guztiei aurkeztu zien. Bertan egokitu zituen Irlandako bake-prozesuko elementu erabakigarriak.

Oinarrizko laburpen gisa esanda, Ardanza proposamenak honako puntuok ditu:

- a) “Elkarrizketa bidezko irtenbide” bati buruzko funtsezko akordio bat bultzatzea, baketzeko estrategia aktibo bat diseinatuz.

- b) ETAk politikan “borroka armatu”aren bitartez esku hartzeari uztea eta hari laguntzen dion disidentzia politikoa (HB) sistema demokratikoaren jarduera politikoa behin betiko integratzea lortzeko eztabaida batez ari gara.
- c) Ezin da aurretik ikusi ETA poliziaren ekintzarengatik bakarrik desagertuko denik ezta bere bide armatua besterik gabe utziko duenik. Gauzak horrela, honako hau proposatu gura du:
- Hasiera batean egungo sistema juridiko-politikoan eragina izan dezakeen bukaera elkarrizketatua.
 - Edozein elkarrizketa politiko erabakitzailearen aurretiko beharrezko borroka-lagaketa, ETAREN aldetikoa.

Elkarrizketa politiko erabakitzailea:

1. Aurreko baldintzarik gabe (Konstituzioa eta Estatutua edo Autodeterminazio-eskubidea).
2. ETAk indarkeria mugarik gabe utzita, baketzeko eskaintza zehatzerako erantzun bezala.
3. Euskal hiritarren iritziaren partaidetzarekin.
4. ETA ez delarik solaskidea elkarrizketa politiko erabakitzailean.

- d) Solaskideak, hasiera batean, euskal gizartean ordezkatzeko duten alderdiak dira.

Era berean, prozesua alde aurretik honakoa adierazi beharko duten Estatuko sail eskudunei dagokie:

1. Erabakia euskal alderdi politikoaren eskuetan utziko dutela.
2. Euskal Erakundeetako haien erabakiak (Euskal Alderdiak) berenganatuko dituztela (Estatuko erakundeak).
3. Haiekin beren antolamendu juridikorako inoizkako eransketa itunduko dutela.

Ardanza lehendakariak 1997aren bukaeratik 1998ko udaberrira arte egin eta landutako bakebide hau 1998ko martxoaren 17an Ajuria-Enean egindako bileran nabarmendu zen. Baketze-proposamen hori EAJk, EAK eta IUk onartu zuten; eta PPK eta beraren Gobernuak, PSE-PSOEek eta UAK, atzera bota.

Madrirek ez du Ardanza proposamena onartu, beronen c)-1 eta d)-1 eta 2 puntuengatik bereziki.

3.2.- LIZARRA – GARAZI

Indarkeriaren garairik gorenek eta Ipar Irlandako pareko bake-prozesuak ETAre eta ENAMen baitan eragina izan zuten, oro har, eta euskal gizartearentzat erreferenteak izan ziren.

Ordurako, bakearen aldeko gizarte erakundeek eta alderdiek bultzatutako bilera eta topaketa asko ahalbidetuak ziren, hala nola, 1995eko martxoaren 12ko Bilboko, ELKARRI mugimenduaren bitartezkoa. Ildo horretatik, 1997an harreman sortu berriak hasiak ziren geroago espetxeratuko zen HBko Mahai Nazionalako ordezkariekin. Eragozpen horrek ez zuen garbitutako elkarrizketa-prozesua eten, eta “mahaikide”ak espetxeratu bezain laster sortutako Herri Batasuna taldeko Mahai Nazionalak izendatutako ordezkari berriekin elkarrizketak jaraitu ziren.

HBk ez zuen Ardanza proposamena bere egin. Hala ere, elkarrizketak zirela eta, horrelako erakundeen eta orduko lehendakariaren agiria onartu zuten hiru alderdien eta erakunde sindikalen artean (CC.OO eta UGT alde batera lagata) agiri bat itundu zen, Ardanzaren agiriarenaren antzeko filosofia zuena. Alabaina, Ardanzak bere erakunde-jarreratik Estatu espainiarreko erakunde-sailak aipaturik bazituen, Lizarrako Adierazpenak barnean sartzen du Frantses Estatua ere. Berari Lizarrako edo Lizarra-Garaziko agiria deitu zitzaion.

Irlandako bake-prozesua erraztu duten faktoreei buruzko sarrera bat ostean, agirian indarkeriaren azpiko arazo politikoa “jatorri eta izaera politikoko gatazka historiko” bezala definituta dago. Konpondu beharreko arazoak funtsean honakook dira:

- erabaki-subjektua,
- lurraldetasuna,
- subiranotasun politikoa.

Bertan elkarrizketa-prozesu bat bazterketarik gabe planteatuta dago, beti gatazkaren indarkeri adierazpiderik gabe baina. Beraren helburua aldeetako ezeinek garaitzeko barik gatazka konpontzeko negoziazio globala da.

Euskal gizartearen aniztasunarekiko errespetuan proiektu guztiak lortzeko baldintza-berdintasunean aurkeztuko dira.

Euskal hiritarrek izan behar dute beren etorkizunari buruzko azken hitza.

Beraien erabakia bertan sartutako Estatuak errespetatu beharko dute.

Ardanzaren planteamenduek borroka larria eragin zuten, baina Lizarra-Garaziko Adierazpenak infernuaren gelaurrea izaten dirau. Borrokaren planteamenduak funtsean berdinak dira. Gobernuen amorruek daude, eta mediatikoak, eta lintxamendu masiboa. Izan ere, oraingoan, proposamenaren alde dago, HB eta ETA ezezik, Herriko gehiengo politiko eta sindikala ere.

Lizarra-Garaziko Adierazpena ez da fronte abertzalea. Abertzaleak ez diren indar politiko eta sozialak ere badaude bertan. Ez da independentzi proiektua ere, baizik eta elkarrizketa-mahaian unionistei eta independentistei leku bat eman gura dien eta azken erabakiak Euskal Herriaren eskuetan utzi gura dituen metodoa, gatazka konpontzekoa.

3.3.- ETAREN SU-ETENA ETA PROPOSAMEN POLITIKOAK

Lizarra-Garaziko Adierazpena 1998ko irailaren 12an sinatu zen. ETAk irailaren 18az geroztik mugagabeko su-eten baten hasiera iragarri zuen, hau da, Adierazpena sinatu eta sei egunetara.

Azaldutako bake-prozesutik harago, ETAk eta bere buruari Ezker Abertzalea deitzen dionak “abiarazpideko Trantsizio berri bat” planteaturik dute. Estrategia politikoari buruzko beraien testuetan aipatuta dagoenez, “*dinamika egungo markoa utzi eta beste bat eratzean datzana izango da, marko berrian dauden baliabide guztiak alderantzikatuz, aurreko zatiketa-markoa kudeatu beharrean*”.

ETAren eta ENAMen historia luzean zehar, lurraldetasun, subiranotasun eta autodeterminazio abiaburuak uztartuko dituen nazio-erakikuntzaren eredu bat egituratzen saiatu diren planteamendu erretoriko asko ezagutu ditugu.

Paperak formulazio teorikoaren edozein eredu jasaten du.

EAJko euskal jeltzaleontzat, dituela ehundik gora urtetatik, gure ekintza politikoaren helburua Euskal Herria izeneko berezko erkidegoa Euzkadi izeneko proiektu politiko berri bihurtzea da. Formulazio juridiko-politiko berri horrek euskal hiritar guztiak hartu behar ditu, Aturritik Ebrorainokoak, Agueratik Ezkarainokoak, Baionatik Gaubearainokoak, Turtzioztik Ablitaserainokoak eta Barkoxerainokoak.

Hortaz, Euzkadi formulazio politiko globaltzat dugu, eta berak bertako hiritarren borondate aske eta subiranoa izan behar du oinarri. Premisa horren pean, borondate eta atxikimendu aske eta pertsonalen gainean eraikitako Herri berri bat bururatu zaigu.

Ezker Abertzale delakoak nazio-eraikuntzarako bere alternatiba jendaurreratu beharko du. Oker ibiliko da, baldin eta, herri honen errealitatea aztertu eta dugun gizarte argazkia pragmatismoz ikusi beharrean, Euzkadiren kontzeptu globala ahultzen duten laborategiko esperimentuak planteatzen tematzen bada.

Ez da gutxietsi behar Ezker Abertzalearen gogo bizia eta irudimena. Gomuta daitekeen orduko hartan, lehenengo Eusko Legebiltzarra eta lehenengo Eusko Jaurlaritza

eratu berriak zirelarik, ETako zuzendaritzak EAJkoari ahoz proposatu zion erakunde horiek desegitea, Estatutu plebiszitu berria eta Espainiako Konstituzioa salatzea eta elkarrekin joatea, “zeren eta elkarrekin joanez gero irabaziko baitugu”. Hori denbora pasatuta ikusita, EAJ ez bide zen oker ibili, proposamen hori atzera botatzean. Hori dela eta, zuhurragoa izan behar du abertzale batentzat ausart eta erakargarriak diren baina ahalbide praktikoaren gutxienekoz hornituta beti egoten ez diren proiektuen eskaintza berriak kontuan hartzerakoan.

IV. KAPITULUA

HERRIA, NAZIOA ETA NORTASUN POLITIKOA: EAJREN PRINTZPIOAK

4.1.- Aurrekoak

4.2.- Abiatzeko gure oinarriak

4.3.- Kontsiderazioak

4.4.- Premisak eta helburuak

4.4.1.- Gizarte kohesioa

4.4.2.- Euskal gizarteak bere etorkizuna erabakitzeke izan behar duen eskubidea

IV. KAPITULUA

HERRIA, NAZIOA ETA NORTASUN POLITIKOA: EAJREN PRINTZIPIOAK

4.1.- AURREKOAK

4.1.1.- EAJren 1949ko adierazpena

“Historiak oso bereziki emandako euskal nazioaren ezin preskribituzko eskubideekin bat etorririk eta haiek berretsirik, Euzko Alderdi Jeltzaleak Euskal Herriak bere borondatea askatasunez adierazteko eta beraren erabakia beraren estatus politikoaren iturri juridiko bakartzat har dadin duen eskubidea aldarrikatu gura du. Hori dela eta, borondate hori errespetatu behar da”.

4.1.2.- Planteamendu politikoa (1977ko martxoa)

“Alderdi Jeltzaleak arlo politikoan izaki politiko progresiboa den Euskal Estatu Autonomiadun bat lortzearen alde lan egingo du, haren demokratizazio politikoaren eremuan, iritsi beharreko hiritarren askatasun mailetan etengabe sakonduz.”

“Halaber, Euzko Alderdi Jeltzaleak, Estatu espainiarraren eremuko penintsulako lau erregioen autonomiak euskal nazioaren nahien asetasun osoa ez dakarrela eta Frantses Estatuaren konstituzio-markoan jarduteko lege-aukerarik ez dagoela eta, Euzkadi kontinentaleko euskal indar politikoaren jarduketarako laguntza ausarta emango du, euskal erregio kontinentalen marko politiko-administratibo autonomiaduna lortzeko”.

“Frantses zentralismoaren utzikeria, isolamendu geografiko eta ekonomiko erlatiboa eta industri azpigarapena eta Merkatu Batuaren markoko aduana-oztopoen ezabaketa aurretik ikus daitekeena ekonomi loturak ezartzeko oinarri egokiak dira. Lotura horiek ez dute industriazkoak eta finantzazkoak bakarrik izan behar, baita, nekazaritzakoak, arrantzakoak, turismokoak eta zerbitzuak ere. Bistan denez, horrek historiaren, hizkuntzaren eta kulturaren eremuetan dauden loturak indartuko lituzkeen interes-oinarri sendoa sortuko luke.”

“Ez da utopia, bada, euskaldun guztien artean batasun soziologikoa lortzea, Europako “herri giltzarri”en artean, alpetar aldean bereziki, abiarazitako antzeko prozesuak kontuan hartuz.”

4.1.3.- Euzkadi eraikitzeke lehentasunak. II. Biltzar Orokorra. 1995eko abendua

“Euskal jeltzaletasunaren eta, orokorrean, abertzaletasunaren helburu nagusiak, lehen aipatutako subiranotasuna, lurralde batasuna, Europako independentzia, eskapismo huts bihur daitezke eguneroko arazoei sakontasunez heltzen ez bazaie. Berauek konpondu gabe, helburu horiek ezinezko dira edo ez dute zentzu osorik”.

“Oinarritzko lehentasun bat, euskal gizarte anitza egituratzea da”.

Lurralde eta kultur egituraketa, *“Aturritik Ebroko lautadetaraino, etorkizuneko lan bezala, barneko mugarik gabeko europar errealitate berrietik posibleago da. Baina egituraketa hori Euzkadiko Autonomia Erkidegoko hiru lurraldeen artean burutu behar da, eta Nafarroarekin eta Ipar Euskal Herriarekin”.*

“Ezarpena eta homogeneizazio politiko edo kulturalako prozesuak derrigortuzko presio adimengabea ez dira gizatiarrak ez adimentsuak”.

“Herri hizkuntzanitz, kulturantz eta bizimoduanitza osatzen dugu, herririk gehienek eta eratutako Estatuak bezala. Ez dezagun gure formula homogeneizatzaile sar, ezarri gura izan dizkigutenentzat eskasa izan den arrakastaz jasan ditugunak bezalako formularik”.

4.2.- ABIATZEKO GURE OINARRIAK

Herriaren, nazioaren eta nortasun politikoaren prozesua gizarte ulerkeratik ulertzen dugu. Prozesua Euskal Herriak bere nazio-kontzientzian aurrera egiteko dituen ekintza politikoen, sozialen, kulturalen eta bestelako multzoa da. Prozesu horren bitartez zabaltzen da Herri-kontzientzia gure gizartean.

EAJk uste duenez, gure etorkizunerako aukera gizarteak nazio-ideian aurrera egitea da, ideal horren hedaduraz, honako helburu hau lortzea xede delarik, Euzkadi nazioarteko erkidegoan ordezkari eta nortasun bereziak dituen subjektu politikoa izatera heltzea.

Eta helburu horiek iristeko abiatzen garen **oinarriak** honakook dira:

- Egun nazio-erreferentzia ezberdinak (guztiak legebidezkoak dira) aurkitzen ditugun **euskal gizartearen aniztasuna** aintzatetsi behar da.
- Ezaugarri on prozesu baten oinarria **gure gizartean nazio-kontzientzia zabaldu eta aurrera egitea** da.
- Bide demokratikoen bitartez bakarrik eraiki ahal da nazioa hirugarren milurtekoan.
- **Nazio-kontzientzia hedatzea** hiritarren elkarbizitzaren eta kohesioaren bitartez bakarrik da legebidezkoa. **Proiektuari aske atxikitze formulak** bakarrik gauza daitezke, eta hortaz, indarkeria eta inposizioa gaitzetsi behar da, baita euskal gizartearen borondate demokratiko askea agertzeko eragozpenak eta mugak ere.
- Nazioa eraikitze xedeak ez du zerikusirik erakunde-eredu zehatz batekin. Garrantzitsuenak gizabanakoa eta berau integratzen den taldea dira. **Erakunde-eredua gizartean zabalduetako nazio-uste sendoak sorrarazitako une eratzaileraren ondorioa da.**
- **Euskaldun guztiontzat erakargarria den proiektu politikoa egiten ahalegintzen den abertzaletasuna** bultzatu behar dugu. Euskal Herriko hiritarrik gehienek euskal nazio-kontzientzia dute. Zalantzarik gabe, hori beharrezkoa baldintza, nahikoa ez baina, gure proiektu politikorako. Zerbait gehiago behar da: horren ondoriozko konpromisoa. Horregatik, abertzaletasunak euskal mapa soziologikoan azken 20 urteetan gertatutako aldarazpena kontuan hartu behar du. Egun, badago beti demokrazian eta abertzaletasunak beste belaunaldi batzuenekin bateratzen jakin beharreko kultura eta aztura bereziekin bizi izan den belaunaldi bat. Horixe da EAJk datozten urteetarako bereganatu duen erronka handietako bat.
- Politika egiteko erei begira ezaugarri izan ditugun era eta moduak baieztatu eta defendatzen dituen **abertzaletasun baten** alde egin behar dugu. **Gure buruari etikoki etengabe eskatu behar diogu** politikarekin eta politikariekin pozik ez dagoen gizartearen zati bati EAJren proiektuak laguntza jasotzea merezi duelako uste sendoa itzultzeko gai izateko. Gizarteak jakin behar du ezen gure proiektu horrek laguntza jasotzea merezi duela Euskal Erkidegoko erakunderik gehienak zuzentzen hogeitertan baino gehiagotan ibiltzeak logikoki higidura dakarren arren. Errealitate hori egunera arte gobernu-ekintzako **maila orotako kudeaketa eraginkorrean** oinarritu da, eta etorkizunean ere, horretan oinarritu beharrean dago. **Kudeaketa horrek gizon eta emakumeen arazoei erantzuna ematen jakin du eta, horren ondorioz, euskal administrazioek eskaintzen dituzten zerbitzuetako asko Europar Batasuneko herririk aurreratuenek eskaintakoekin berdindu du.**
- EAJ egiten dabilen ahaleginei esker nazionalismoaren indarkeria-haziarekiko erkapan interesatu eta demagogikoa gainditzen ari gara. Gaur egun, **EAJ gizarteari erakusten ari zaio ezen euskaldunok ditugun elkarbizitza-**

arazoen konponketan ziurtasun handienaz parte hartzen ari den alderdia dela.

Abiatu garen perspektiba berri horrek euskaldunei honako hau erakustea ahalbidetu behar digu: ezen **gure abertzaletasuna**, nahiz eta batzuk ados ez egon, historian ehun urtez baino gehiagoz ibili ostean, **egun egungo proiektu modernoa dela eta oraingo eta etorkizuneko garaietarako erronkei bermez aurre egiteko formulazio politiko, sozial, kultural eta ekonomiko bizkor eta eraginkorrena duela.**

4.3.- KONTSIDERAZIOAK

- 1.- Nortasun politiko bereziaren helburua lortzea gizarteak legitimatu behar du. **Euskal gizarteak markatu behar ditu bere beharrizan politikoak.**
- 2.- Helburu hori lortzeko **bide demokratikoak bakarrik dira onargarriak.**
- 3.- **Alderdi politikook gizarte aldaketaren agenteak gara.** Gure ideialekin bat etorririk gizartearen interesen garapenean sakontzeko eta aurrera egiteko aldaketaren eragileak gara.
- 4.- **Grabitate-zentroa nazio-kontzientziaren zabalpena da. Erakunde-eredu zehatz batek prozesu baten ondorioa izan behar du.**
- 5.- **Lurraldetasunari begira euskal nazio-kontzientzia zabaltzeko prozesuak honakoa hartu behar du kontuan:**
 - **Ezen Estatuko egitura biren benetako existentziatik datozen eta mendetan euskal nazio-errealitatea ukitu duten** mota guztietako **ondoreak** (politikoak, ekonomikoak, sozialak, demografikoak eta kulturalak) ez direla hagatxo magikoa pasatuz bakarrik neutralizatu edo gainditzen.
 - **Ezen** beharrezkoa dela ekimen batzuk **egunero eta etorkizunerako garatzea, zertarako-eta** sei herrialdeetako euskal hiritarrek **erkidego kultural, linguistiko eta politiko bakarraren existentzia praktikoa progresiboki itxuratu ahal izateko.**

Ildo horretatik, **euskara gure nortasunaren funtsezko elementua** da, eta kultur trukerako eta komunikaziorako tresna, baita gizarteratzekoa ere. Gainera, euskara, guztion ondarea da, eta euskaraz jakinez gero, gaztelaniaz eta frantsesez eta beste hizkuntza batzuek gain, gure elkarbizitza kohesionatu, sendo eta joriagoa izango da.

Euskararen gizarte normalizazioa, hau da, eguneroko bizitzaren eremu eta leku ezberdinetan haren presentzia eta ezagupena progresiboki zabaltzea, helburu etengabea izan da euskal abertzaletasunaren historian: euskara Euskal Herriko hizkuntza da, eta, aldi berean, gure nazio-nortasunaren oinarriko erakuslea. Euskara ikasi, irakatsi, ikertu, garatu, egokitu eta zabaltzen ahalegindu diren gizon-emakumeak eta guk erantzukizun politikoak izan ditugun erakunde demokratikoek egindako lana gure hizkuntzaren garapenarekiko gure konpromisoaren adibide garbiak dira.

- **Ezen** ezinbestekoa dela lehorreko mugak desagertu ostean gure artean geratzen diren **buru-mugak ezabatzea**, zertarako-eta, lehenengo fasean, elkar hobeto ezagutu eta joritzeko.

Historia aurrera doa. Bidasoak eta Pirinioek muga artifizialak izateari utzi diote. Pertsonen eta ondasunen mugimendua askea eta gero eta biziagoa da. Euskal alderdi abertzale beraiek jarduten dute Hego Euskal Herrian eta Ipar Euskal Herrian. Ekonomi interesak amankomunekoak izaten hasi dira. Gure Herria kalitate handiko turismo-gune bakarraren modura garatu ahal da. Euskara eta berau indartzea elkarrekin komunikatzen dira. **Alde batetiko eta bestetiko ezein oztopo politiko edo administratibok ezin izango du eragotzi prozesuak aurrera egitea euskal ideala mantenduz gero.**

Horrela, EAJk oraindik uste duenez, **Euzkadik herri gisako subiranotasuna, lurraldetasuna eta erakundekotzea iristeko beharrezkoa da Euskal Autonomia Erkidegoaren, Nafarroako Foru Komunitatearen eta erakunde bereziz hornitutako Ipar Euskal Herri baten ekintza itundua.**

Bidea luzea da, baina oso egungoa Europako eraldaketan barruan, hura zabaltzeko denetik batez ere. Izan ere, independentzia lortu berri duten Estatu berriak laster sartuko dira, guk baino biztanle gutxiago eta ekonomia ahulagoa duten Estatu berriak.

- 6.- Estatutuko autogobernu-prozesutik datozen egungo erakundearen legebidezko-tasunetik eta onginahitik abiaturik eta euskal hiritarren ordezkari politikoak biltzen duen edo biltzea ahalbidetzen duen baterako erakunderik ez dagoela kontuan harturik, **abertzaleak garenen arteko lankidetzaren aurrerapenaren eta garapenaren alde jarraitu eta horretan sinesten dugu.**

Formulazio politiko global hori ez dagoela eta, udal oinarriko nazio-erakunde berria, Udalbiltza, orain arte ez geneukan eta zazpi herrialdeak batzen dituen erreferentzia bihurtu da.

Udalbiltzak ez ditu beste erakunde batzuk ordeztu gura, baina Pirinioen alde bietako euskaldunen arteko batasun-irudia eskaintzen du hiritarren ordezkarien bitartez, era borondatezko, demokratiko eta baketsuan.

Abertzaleen arteko lankidetzaren eta amankomuneko lana beharrezkoa da gizarte hau progresiboki konbentzitzeko. Egin-eginean ere, gizarte honek jakin behar du

ezen Euskal Herria Nazioa eta, hortaz, bere etorkizuna askatasunez erabakitzeko eskubidea duen subjektu politikoa dela. Ideal politiko hori da batzen gaituen eta lankidetzeta-plataforma bat sortzea ahalbidetzen duena.

Lankidetzeta horretarako beharrezkoa da bereizirik eta, batzuetan, elkarren kontra bizi izan diren alderdiek elkarrengan sinesteko praktika politikoan sakontzea.

Lankidetzeta hori zehazteko, EAJk Alderdi Kontseilu bat sortzea proposatu gura du, zertarako-eta, diagnostikoak konpartiturik, Euskal Nazioaren eraikuntza progresiboki eta eraginkortasunez bultzatzeko beharrezkoak diren proiektuak diseinatu, proposatu eta garatu ahal izateko.

Eta, jakina denez, **pentsemendu abertzalearen lankidetzeta horrek ideologiaren legebidezotasuna beretzat aldarrikatzeko eskubide osoa du.** Beste fronte batzuetatik ukatu arren ere, zilegi da Euskal Nazioan sinestea, eta horretan sinesten dugunon arteko lankidetzeta.

Nazio berekoak izatearen sentimenduaren eta gogoaren jarduketa praktikoa da **nazio-batasun politiko, ekonomiko, sozial eta kulturala itxuratzen duten harreman eta elementuak bultzatu** behar dituen.

EAJrentzat, bide horretan ez dute balio lasterbideek, ez esku-kolpeek, ez boluntarismoak. **Benetako bidea honako hau da: euskal hiritarrik gehienak konbentzitzea eta proiektuari atxikitzea eta inork indarrez ezin eragotziko duen borondatearen pronuntziamentu publikoa.**

4.4.- PREMISAK ETA HELBURUAK

4.4.1.- Gizarte kohesioa

EAJren posizio politikoa dela eta, Ardanza lehendakariaren 1998ko martxoaren 17ko proposamenaren inguruan eta EAJk 1998ko irailaren 12an izenpetutako Lizarra-Garaziko Adierazpenaren edukietan azaldutako posizio hori dela eta, egun, **herri botoaren ordezkariak duten alderdi guztien elkarriketa negoziatio politikoko prozesu bati ekin behar diogu.**

Adostasunerako oinarriak:

- **Guztiok euskaldun sentitzen garela egiaztatzea.**
- **Euskal gizartearen aniztasunaren aintzatespena.**

- Indarkeria agertzeko bide guztiak desagertzea. ETaren tregoa behinbetiko egitea.
- Distentsio eta humanizazio-keinuetan sakontzea.
- Euskal Herria amankomuneko errealitate historiko, linguistiko eta kultural bezala aintzatestea.
- Euskal gizartean dauden proiektu politikoak lortzeko bide politikoak eta demokratikoak onartzea, zertarako-eta ezarpenetik barik atxikimendu asketik elkarbizitza politikoko proiektu bat iristeko.
- Euskal hiritarren borondate libre eta demokratikoki adierazia guztiek onartzea.

Helburua:

Oinarrion gainean, gai batzuetan akordioak iristea. Gai horiek honakook dira: lurraldetasuna, nazio-nortasuna, subiranotasuna, marko politikoa, ...

4.4.2.- Euskal gizarteak bere etorkizuna erabakitzeke izan behar duen eskubidea

EAJk defendatzen duen oinarrizko ideia euskal gizarteak bere etorkizuna erabakitzeke izan behar duen eskubidearena da.

Euskal Herriak eta, zehazki, bertako hiritarrek hartu behar dute gaur egun beren etorkizun politikoari eta hura zatituta dagoen espainiar eta frantses Estatuetik beren harreman politikoaren egituraketari buruzko erabakia.

Euskal hiritarrari bakarrik dagokio bere etorkizuna erabakitzea. Bera defendatzen dugun abiaburu bat da. Izan ere, gure ustez, bera pentsamendu eta aukera politikoari begirako askatasunean inplizituki dago.

Hau da Eusko Legebiltzarrak Autodeterminazio-eskubideari buruz 1990eko otsailean egindako adierazpenaren alderdi nagusia.

Horren ondorioz,

- Euskal Herriaren izan eta erabakitzeke ahalmenetik, EAJk Euzkadiren nazio-aintzatespenerako helburua berretsi gura du. Izan ere, Euskal Herriak, bere historiaren protagonista izaki, beharrezko eta egokitzat

hartzen duen estatus politiko eta juridikoa ezartzeko aukera izan behar du.

- **EAJk autogobernu global, oso eta nortasun bereziz hornituaren garapen politiko eta soziala sakondu eta zehaztuko du. Horretarako, beharrezkoak diren ekintza politiko, sozial eta instituzionalak sustatuko ditu nazioari begira.**
- **Euskal Herriaren autogobernu politiko berezirako eskubidearen legitimitate historiko eta politikotik, EAJk euskal gizartea bultzatu gura du, berau bera ukituko duten erabakien protagonista den aldetik, bai barneko egituraketa bai kanpoko harremana zehazten dituen proiektu politiko baten diseinuan parte hartzera. Horretarako, Euskal Herriak, egungo une historikoan, datozen hamarkadetarako behar dituen boteretaldia eta estatus politikoa ezarri beharra dago.**

IZAN ERABAKITZEKO

III BATZAR NAGUSIA, 2000.EKO URTARRILAK 15

I.- IZAN, ERABAKITZEKO

1.1. Euskal gizarteak bere etorkizuna erabakitzeko duen eskubidea.

Euskal Herria da bere etorkizun politikoari buruz, hala nola, Estatu espainiar nahiz frantsesarekin izan beharreko harreman politikoei buruz har ditzakeen erabakien jabe.

Bere etorkizuna erabakitzea Euskal Herriari dagokiola dion printzipioa, kontutan izanik estatu espainiarraren ordenamendu juridikoak berak ere eskaintzen digun herri izaera ukazina (nahiz eta lurralde-mugak eztabaidagarriak izan), pentsamendu eta aukera politikoaren askatasunetik ondoriozta daiteke, eta 1990eko otsailean Eusko Legebiltzarrean Autodeterminazio Eskubideari buruz plazaratu zuen agiriaren erdigunea dugu.

Beraz,

- Euskal Herriak **izateko eta erabakitzeko** duen ahalmenetik abiatuta, Euzkadiren onarpen nazionalaren helburua defendatzen dugu, Euskal Herriak, bere historiaren

protagonista den neurrian, beharrezko eta egoki ikusten duen status politiko eta juridikoa ezarri ahal izan dezan.

- Autogobernu integral, oso eta berezkoaren garapen politiko eta sozialaren aldeko apustua egiten dugu, nazio ikuspegitik ekimen politiko, sozial eta instituzionalak bultzatuko ditugularik.
- Euskal Herriak bere status politiko propioa izateko duen legitimotasun historiko eta politikotik abiatuta, euskal gizartea bere erabakien protagonista delarik, bere barne egituraketa, hala nola kanpo harremanak zehaztuko dituen egitasmotik politikoaren diseinuan eraginkorki parte har dezan baldintza egokiak sustatu behar ditugu, datozen hamarkadetarako Euskal Herriak behar duen status politiko eta botere koadroa ezarriz, bizi dugun une historiko honetan.

EAJ –PNV, bere sorrerako printzipioekin, hala nola, giza eskubide indibidual eta kolektiboak defendatzen jorratu duen ibilbidearekin koherentea izanik, indarrean dauden errealitate politiko eta marko juridikoetatik abiatzen da eta, biak kontutan hartzen dituelarik – errealitatea eta markoak -, euskaldun guztiok barne bilduko dituen esparru juridiko politiko baten aldeko apustu garbia egiten du. Esparru honetan bere izaera nazionala, bere errealitate historikoa, kulturala eta linguistikoa errespetatuak izan beharko dute, eta baita ere bere etorkizuna finkatzeko eskubidea, eta neurri berean barne egituraketa eta kanpo harremanak zehazteko gaitasuna.

1.2. Elkarbizitza politikoaren behin betiko normalizaziora bideratua dagoen prozesu politiko.

Aipatutako printzipioak praktika politikora eramanez ahal izateko, **bidezkoa da prozesu politiko bat hasi eta garatzea**. Prozesu politiko honek bere oinarria Euskal Herriaren izatearen onarpenean izango du, alegia, **izatearen onarpena, erabaki ahal izateko**, eta bere **helburua elkarbizitza politikoaren behin betiko normalizazioa lortzea** izango da, behar bezainbesteko gizarte-kohesioaren bidez. Horregatik, prozesuaren giltzarria euskal gizartearen baitan kokatzen dugu, alegia, libreki osatu eta adierazitako bere borondatean.

Prozesu politiko modura, ezagutzen dugun egoera politikotik abiatuz, euskal gizarteak bere etorkizunerako ezarriko duen beste egoera politiko batera joango da. Eta kontutan izan behar dugu, une honetan daukagun egoera eta 70eko hamarkadaren

amaierako trantsizioan izandakoa desberdinak direla guztiz. Garai hartan Euskal Herriaren esistentzia beraren ukapen borobila bizi genuen; diktaduraren ondorio ziren presio politiko, sozial, ekonomiko eta militarrek ere bizi-bizi ziren, erreferentzia instituzional propiorik ez genuela ahaztu gabe. Prozesu politiko hau lurralde mailan ezarpen desberdina duen, baina sustraitua dagoen nortasun politikoaren kontzientziatik abiatuta garatzen dugu; ekimen politikoa zuzenduko duten eta hiritarrendik gertu dauden erakunde propioetatik, eta ekimen publikorako botere oinarri garrantzitsu batetik abiatuta, lurralde nahiz populazioaren zati nagusian.

Oinarri hauetatik abiatu, abertzale modura zilegitasun osoz lortu nahi dugun Euzkadiren nortasun nazionalaren onarpena gure herriaren historian inoiz baino eskurago dago.

1.3. Abiapuntu modura daukagun egoera politikoa

Hauek dira egoera politikoaren ezaugarri nagusiak:

- Araba, Bizkaia, Gipuzkoa eta Nafarroan autogobernu ahalmen handiko marko instituzionalak egon badaude, Gernikako Estatutuaren eta Amejoramentuan jasotako autonomia sistemaren fruitu. Errealitate hauez gain, berezitasun politiko garrantzitsua osatzen duen ezaugarri bat dugu, alegia, 1978ko Espainiar Konstituzioa baino lehenagokoa den eskubide propio eta lehenagokoak dituen subjektu kolektiboaren onarpena, Xedapen Gehigarrien konbinazioaren eskutik datorrena.

EAJ-PNVk ez du errespetu hutsa mantentzen errealitate politiko horiekiko, oso bestalde, euren ezarpen eta garapenean paper nagusia izan du, euskal hiritar guztiei eskainiriko politika publiko aurreratuak bermatzen dituzten gobernu ardurak bereganatu dituelarik.

- Erakunde sarea eta autogobernu ahalmena egon badaudelarik, hauen garapena oso ezberdina da Euskal Herrian. Politika instituzionalaren eboluzioa eta autogobernuaren garapenaren maila desberdina da Euskal Erkidego Autonomoan eta Nafarroako Foru Erkidegoan, Iparraldeko lurraldeetan (Baxe-Nafarroa, Lapurdi eta Zuberoako 159 udalerrietan) antzeko ordezkari instituzionalik ez dagoelarik.
- Euskal Herriko zazpi lurraldeetako hiritarren arteko euskal nazio kontzientziaren ezartzearen eta hedapenaren maila ezberdina da.

1.4. Prozesu politikoaren giltzarriak

Garatu beharreko prozesu politikoaren oinarrian dauden funtsezko kontzeptuak hauek dira:

- **Subiranotasuna.** Helburua marko politiko eta juridiko bat finkatzea da, non **Euskal Herriaren subjektu kolektiboak bere osotasunean izango duen egiaztatua eta zehaztua bere etorkizun politikoa erabaki ahal izateko eskubide osoa: autodeterminazio eskubidearen onarpena** eta beronen sendotzea, ondorioztatzen den ordenamendu juridikoaren gailurra osatzen duten oinarritzko testu politikoetan.

- **Lurraldetasuna.** Aniztasun instituzionalaz gain eta, era berean, espainiar eta frantziar sistema konstituzionalengandik ondorioztatzen diren zailtasunez gain, zalantzarik ez dago **Euskal Herria, sustrai historiko, kultural, linguistiko eta sozial sakonak dituen komunitate ukaezin modura definitzen dela.**

Lurraldetasunaren kontzeptua honela ulertzen dugu guk, alegia, zazpi lurraldeetan nazio kontzientziaren garapen neurri ezberdina, euren erabaki ahalmena eta atxikimendu askea errespetatuz, **guztiok burutzeko konpromezua hartzen dugun prozesu politikoaren emaitzak ondoko hau suposatuko duela: guztiok, hiritar eta lurraldeok, Euskal Herriaren subjektu politikoaren partaide izateko aukera izango dutela**, oztopoak mugitu eta gaindituz, eta eskubide hori bete ahal izateko baldintza juridiko – politikoak sortuz.

Prozesu politikoaren lurralde osagaia, horrela ulerturik, egun existitzen ez den, baina Euskal Herriaren Eskubide Historikoen onarpen eta bermearengandik zuzen zuzenean ondoriozta daitekeen aukera konstituzional bat sortzea litzateke. Aukera honen arabera, **euskal komunitate sozio – kulturalaren partaide izateak, subjektu politiko bati dagozkion eskubide politiko kolektiboaren onarpena ere ekar dezake berarekin, baldin eta hori baldin bada hiritarren borondatea.**

- **Gizartea.** Herri bat eta nazio kontzientzia bat ez dira sortzen egitura instituzional bat ezartze soilaren bidez. Erakundeak, nazio izaera daukatenak barne, euskaldunen ordezkari gorenak direlarik, herriak heldutasun politikoa iritsi duenaren seinale dira, alegia, ingurukoengandik bereizia den nazio kontzientzia amankomunaren jabe dela. Beraz, oinarritzko osagaiak, **nazio kontzientziaren hedapena eta baiezpena dira (izatearen aldeko apustua) Euskal Herri osoko hiritarren.**

Horregatik, prozesu politiko honen ondorioz **garatu behar den ekimen politikoa** Euskal Herri osoan eztabaidatu behar da, nahiz eta onartuak izan behar diren, eta kontutan hartuak, **berau osatzen duten lurralde ezberdinetako errealitate eta egoera politiko ezberdinak**, zeren, hori egingo ez balitz, gure gizartearen egiazko ahotsa ukatua izango bailitzateke.

Prozesua, horrela, alde batetik, Euskal Herria Nazio bat dela, eta horregatik eskubide politikoen jabe dela baieztetik abiatzen da eta, bestetik, egungo errealitate instituzionalak ezberdinak direla baieztetik, euskal gizartean dauden nortasunen aniztasuna ahantzi gabe. **Baiezpen nazionala, egituraketa instituzionalaren aniztasuna eta nortasunen aniztasuna bezain erreal da. Gure egitasmo politikoa printzipio horien bilkuran oinarritzen da, batzuek besteei aurre hartu gabe.**

1.5. Prozesuaren zimenduak

Elkarbizitza politikoaren normalkuntza, gure ikuspegiaren arabera, zimendu edo auresupostu hauetatik abiatu behar da:

- **Bakea.** Edozein ekimen politikoren aurretik, edozein aldeko bortizkeria eta bortxa edo mehatxu era guztiak desagertu egin behar dira behin betirako. Ezin zaio tamaina honetako prozesu politiko bati heldu, pertsona guztien giza eskubideen errespetu osoa mantendu gabe. Eta hori, bai bide politiko eta demokratikoen aldeko apustuaren eskutik doan ikuspegi etikoarengatik, eta baita prozesu beraren legitimotasunarengatik ere. Bakezko eszenategi oso baten eskutik soilik eraiki ahal izango dugu Euskal Herriaren etorkizuna, askatasun eta atxikipen askearen gain.
- **Euskal Herriaren onarpen eta sendotzea, nortasun propioa duen eta bere etorkizun politikoa erabakitzeke gaitasuna duen subjektu modura.**
- **Euskal Herriaren lurralde osotasunaren onarpena**, subjektu politikoaren oinarri fisiko modura, printzipio hau lehenago aztertu den erara ulertzen delarik, alegia, Euskal Herriko lurralde ezberdinek egun, bai gizarte mailan eta baita erakunde mailan bizi duten egoera anitza errespetatuz.

Lurralde osotasuna prozesuaren oinarri politiko bat izan behar da, eta abertzaleek sustatu behar duten politikak lurralde osotasunaren kontzientzia, berau ahulen dagoen tokian pizteko helburua izan behar du. Baina, dena dela, lurralde osotasun kontzientzia hori, lurralde arteko berdintasun politikoaren ikuspegitik aurkeztu eta ulertu behar da; borondatezko elkartzetik, eta ez absortziotik.

Eta, baldintza horiek sustatzeko, **Euskal Herria osatzen duten lurraldeen arteko harreman politiko eta instituzionalen inguruko mailak ipintzeko ahalegina egingo da**, Estatu espainiar nahiz frantsesean, hala nola, Estatutu eta Amejoramentuan indarrean dauden oztopo juridiko – politikoak gaindituz.

- **Euskal gizartearen nortasunen aniztasunen onarpena**, bertan oso kontzientzia nazional ezberdinak baitaude, lurraldez lurralde ezarpen oso ezberdinez gainera.
- **Tresna demokratiko soilak erabiltzea**, guztiok onartuko ditugarik (euskaldunek, espainiarrek, frantsesek, hala nola, bakoitzaren erakunde eta botereek), euskal gizarteak libreki eta demokratikoki ematen duen hitza.
- **Elkarbizitza politikoaren hedapena euskaldunen atxikipen askearen bitartez.**

Prozesu politikoa: Bere garapenerako prozedura

EAJ-PNVren ustetan, Prozesu politikoa garatzeko prozedura, gizartearen ordezkariak eratzen duten Alderdi Politiko ezberdinek gizarte honentzat dituzten proiektu materialak bezain garrantzitsua da.

Horregatik, hasieratik prozedura eragile politiko eta sozial orori irekia behar du izan, partehartze aukera eta ideien elkar trukaketa askea bermatu ahal izateko.

Printzipio hauen arabera, prozeduraren oinarri gisa honako hauek aurkezten ditugu:

1.-Ekimena.

EAJ-PNV prozedura honen ekimena beregain hartzeko prest dago, martxan jartzea bultzatuaz eta bere proiektu politikoak gizarte eta politika esparru orori aurkeztuaz.

2.-Abertzaleen arteko elkar laguntza.

Proiektu abertzale baten legitimotasunetik eta euskal gizartearen aurrerabiderako duen onuragarritasunetik abiatuaz, gainontzeko alderdi abertzaleei eta demokraziaren eta euskal hiritarren borondatearen ildotik ekarpenak luzatu nahi dituzten guztiei, elkarren arteko adostasun eta errespetuarekin, eta bakoitzaren ezberdintasunekin, proiektu honen oinarriak, edukiak, moduak eta erritmoak eztabaidatzea eta adostea eskaintzen diegu.

3.-Aniztasun politikoa.

Euskal gizartearen definitu dezakeen kontzepturik bada, hori aniztasuna da, bai nazio nortasunetan eta baita barne nahiz kanpo egituraketa proiektuetan ere.

Horregatik, euskal gizartearen aniztasunaren onarpen eta errespetua, bere horretan oinarritzeko elementua da. Prozeduraren une guztietan eta edozein proiektu politikoren garapenean kontuan izan beharreko elementua delarik, ezin dugu ahantzi

pluraltasunaren onarpenak aukera guztiak abiapuntu-baldintza juridiko berean ipini behar dituela, kanpo eraginek ez dezaten mugatu hiritarren hautapen ahalmena.

4.-Normalizazio politikoa.

Normalizazio politikoaren eta gizarte kohesioaren aldeko abertzaleen arteko ekimen eta elkarlana legitimoa izanik, hasieratik, ordezkaritza politikoaren osotasunari bere proiektu politiko ezberdinak garatzea eta aurrez aurre jartzea ahalbidetuko dion prozedurari buruzko gaien inguruko aurkezpen eta eztabaidari ekingo zaio. Honela, gai hauek aztertzeko eta **Euskal Herriak bizi duen gatazka politikoaren amaiera elkarrizketatuaren oinarri izan behar duen elkarrizketa politiko orokorra laguntzeko eratuko diren Foro edo Foroetan parte hartuaz.**

5.-Gizartearen partehartzea.

Euskal gizarteak aspalditik erakutsi du bere heldutasun eta kohesio maila handia, alderdi politikoen arteko harremanetan ikusten dena baino dezente handiagoa. Honela, hasieratik eta eztabaida politikoarekin batera, beharrezkotzat jotzen dugu gizartearen partehartzea, bere agente, elkarte, entitate etab.-en bitartez, hauei ere prozedurei buruzko egiaztatze esparruak irekiaz eta proiektu politiko ezberdinen aurkezpen eta azterketa aukerak irekiaz. Puntu honetan komunikabideei deia luzatu nahi diegu (eta bereziki publikoei, edozein dela euren esparrua), aipaturikoei buruzko informazio egiazkoa ahalik eta era berdinean bermatu diezaioten hiritarrei.

6.-Erakundeen papera.

Agente politiko eta sozialekin egiaztatzea eta eztabaida izan ondoren prozedura oso bat eratzen denean, **egungo Erakundeak proiektu politikoen onarpen eraginkorrerako eta garapenerako oinarrizko erreferentzia eratzaile bilakatuko dira. Hala ere, sorrera berriko erakundeek eskain ditzakete ekarpen interesgarriak, betiere euren jatorri eta oinarria hiritarren borondatek abiatzen baldin badira.**

Proiektu politiko honen garapenean, EAJ-PNVk ekimenaren eta ideologia abertzalearen arteko bultzada legitimoaren eta gizarte kohesioaren babesaren arteko oinarrizko oreka mantentzeko konprometzua beregain hartzen du. Gizarte kohesioa, euskal gizarteari buruz beste pentsamendu eta proiektu batzuk ordezkatzeko dituzten indar politikoren partehartze aukeran eta eztabaida gizarteari berari zabaltzen, bere eragile eta solaskideen bitartez, bermatzen da. Edozein kasutan, EAJ-PNVren ustez gizarte kohesioaren bermea, prozesuan izan beharreko portaera zuzenduko dion balioa zalantzarik gabe, ez dagokie indarrean dagoen eredu juridiko-politikoari alternatiba bat bilatu nahi diotenei soilik, oso bestalde, denoi dagokigun lana dela iruditzen zaio, eta indar politiko guztiei elkarrizketarako jarrera eta ikusmira zabala eskatzen diela.

1.-Subjektu politikoaren definizioa.

Euskal Herria edo Euzkadik, errealitate historiko, linguistiko eta kultural amankomun bat osatzen du, Araba, Baxe-Nafarroa, Bizkaia, Gipuzkoa, Lapurdi, Nafarroa eta Zuberoako hiritarrei dagokiena. Ondorioz, Euskal Herria eta berau osatzen duten Herrialdeek ordenamendu espainiar eta frantziarraren aurretik existitzen duen errealitate ezberdin bat osatzen dute, berezkoak diren pertsonalitate eta nortasunak dituelarik.

2.-Euzkadiren “izatearen” onarpena.

Euskal Erkidego Autonomoan eta Nafarroako Foru Erkidegoaren autonomi erregimenaren garapenak, eta era berean Iparraldean sor daitekeen Euskal Departamentuak, ez du Euskal Herriak dituen eta historia nahiz autogobernu borondatearen baitan dagozkion eskubideei uko egitea suposatzen. Eta bere eskubide politikoen artean, 1990ko Otsailean Eusko Legebiltzarrak adierazitako printzipioen arabera definitutako autodeterminazio eskubidea eta bere egikaritzea kokatzen dira.

3.-Euzkadiren lurraldetasuna.

Euskal herrialdeek, beraien hiritarren borondatearen arabera, erakundearen arteko edozein harreman modu ezarri ahal izango dute, bere eskubide historikoen izenean, ordenamendu juridikoetan agertzen den edozein federazio galerazpen gaindituaz.

Zentzu honetan, lurralde arteko harreman, teilakatze eta elkarlan formula ezberdinen azterketa gauzatzeko gogoeta eta deliberazio foroak bultzatzea ezinbesteko suertatzen da.

4.-Udal Hautetsien iharduera bateratua: Udalbiltza

Euskal Herria Nazio gisa existitzen duela baieztatuaz, bere lurraldetasunaren testimonioa emanaz, euskal hiritarren partehartze eta erabaki askean oinarritutako prozesu dinamiko eta demokratikoa den aberri eraikuntza bultzatuaz, herrialde guztietako udalen arteko harreman eraikitzailean aurrera pausuak emanaz, UDALBILTZAREN bitartez Udal ordezkarien iharduera bateratuaren aldeko apustua egiten dugu.

5.-Egungo autogobernuaren eduki materiala.

Euskal nahiz Nafar Erkidegoek berehala eta orokorki Estatutu eta Amejoramentuaren arabera dagozkien eskumenen arloko edukiak bereganatu behar dituzte, definitu eta bereizten dituzten elementu singularrak, politiko nahiz finantzarioak, erabat errespetatuaz.

6.- Europar Batasunean eta nazioarteko foroetan presentzi eta partehartzea.

Lehen une batetan, egungo europar testuinguruan eskubide historikoak behar dute eguneratzeak, Euskal Erkidego Autonomoaren eta Nafarroako Foru Erkidegoaren presentzi zuzena eskatzen dute, bai Europar Batasunaren aurrean eta baita bestelako nazioarteko foroan aurrean ere, bere identitate berezia eta bere eskuduntza nahiz politika publikoan ordezkatu eta defendatzeko.

Euzkadi-Euskal Herria subjektu politiko bezala onartzetik eratortzen da Europar Batasunaren aurrean onarpen hori eraginkor egingo duten mekanismo eta erabakien beharrezko artikulazioa, are gehiago, Europar Batasunaren prozesuan argi gelditu den bezala, maila internazionalen oztoporik jasotzen ez duten formulak baldin badaude horretarako.

7.- Proiektu Politikoaren artikulazioa.

Oinarri multzo honen garapena Proiektu Politiko batean gauzatuko da, eta berau eztabaida zabal baten emaitza izango da, euskal gizartearen osotasunean

sustatua eta eragile politiko, ekonomiko, sindikal, sozial eta kulturalen partehartze gorenarekin.

Proiektu Politiko hau, Eusko eta Nafar Legebiltzarretan abian jarritako prozesu politikoaren ondoren zehaztu beharreko epean osatuko da.

Proiektu honek gutxienik eduki hauek izan behar lituzke: **1) Dokumentu honetan aipatzen diren oinarri, giltzarri eta zimenduen garapen artikulatua, 2) Euzkadi-Euskal Herriaren barne eta kanpo harremanen sistema artikulatua, edozein kasutan Europar Batasunaren ikuspegitik osatua, eta 3) Autogobernu politikoaren eduki materiala, bere botere oinarria eta berau bai barne egituraketa, bai kanpo harremanetan babestu ahal izateko berme sistema.**

8.- Proiektuaren finkapen juridikoa.

Proiektu Politikoa burutu ondoren, indarrean dauden marko juridikoen erreforma prozesuari hasera emango zaio, edozein kasutan emaitza modura suertatzen den proiektu edo proiektuek, euskal hiritarren erabakia jasoko dutelarik kontsulta edo referendum bidez.

III BATZAR NAGUSIA, 2000.EKO URTARRILAK 15